

ఆంధ్ర భాషా నిలయము

కొత్తూరు పాఠశాల వ్యవస్థాపక కమిటీ

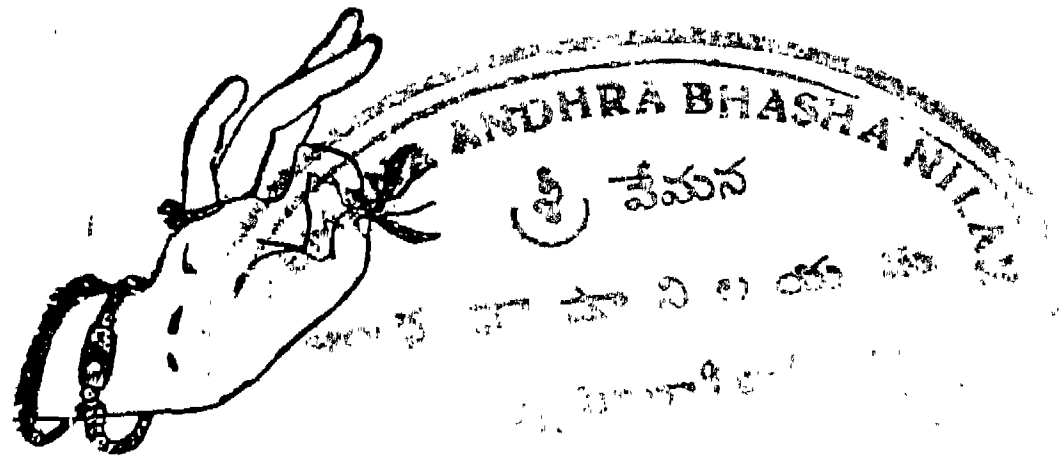
వికలాభివృద్ధి.

హైదరాబాద్.

29-5-194

వౌ స వ ద త్ర

768/5
4755.

శి రో మ జీ

సన్నిధానము సూర్యనారాయణశాస్త్రి

తొలి కూర్పు
౫౦౦ ప్రతులు
శెల ౧-౦-౦

Printed by I. V. Ratnam, M. Sc.
At the Andhra Grandhalaya Press,
BEZWADA, 1944.

ప్రాప్తిస్థానము :

శిరోమణి

సన్నిధానము సూర్యనారాయణశాస్త్రి,

44 జేరా

సికింద్రాబాద్, (దక్కన్)

భూ మి క

భాసమహాకవి రచించిన ప్రతిజ్ఞాయశాగంధరాయణ నాటకము నందలి యితివృత్తమే నా వాసవదత్తకు మేలుబంతి. కాళిదాస మహాకవి తన మేఘసందేశమున “ప్రద్యోతస్య ప్రియదుహితరం వత్సరాజోఽత్రజహే” అనియు, “ప్రాప్త్యా వంతీ ముదయనకథా కోవిద గ్రామవృద్ధాం” అనియును నీకథను దాకి విడుచుటచే నాతనికాలమున లోకమున దీనికిఁగల గౌరవము వ్యక్త మగుచున్నది. మఱియు సంస్కృత వాఙ్మయమున వత్సరాజనాయకమగు రూపకచతుష్టయము (౧ ప్రతిజ్ఞా యశాగంధరాయణము, ౨. స్వప్న వాసవ దత్తము. ౩. రత్నావళి, ౪. ప్రియదర్శిక) కలదు. దీనిచేఁ గవులకును బాఠకులకునుగూడ వత్సరాజ కథయందలి యభిరుచి మెండని విశదమగుచున్నది ఇందు, ప్రతిజ్ఞా యశాగంధరాయణ కథా తంత్రమే కీ. శే. శ్రీ వేదము వేంకటరాయశాస్త్రిగారి ప్రతాప రుద్రీయమునకు మూలము. ఆ యశాగంధరాయణఁడే యిందు యుగంధరుఁడుగాఁ బరిణమించెను.

పై నాలుగు రూపకములలోఁ బ్రతిజ్ఞాయశాగంధరాయణమే మిగిలిన వానికన్న మిన్నయని నా తలంపు. ఏలన మిగిలినవన్నియుఁ గేవల శృంగార ప్రధానములు. ఇందు శృంగారము ప్రధానమైనను వీరము, హాస్యము, బీభత్సము, భయానకము మొదలగు నితరరసము లంగములై ప్రధానరసమును బోషించుచున్నవి. మఱియుఁ బూర్వకాలమునందలి రాజకీయ తంత్రమునకిది దర్పణము. కాముకుఁడగు రావణుఁడు సీతాదేవి నపహరించుకొని పోయెనన్నచో వింతలేదు. కాని ప్రద్యోతుఁడు శత్రువుగ వత్సరాజును దన గౌరవమునకు భంగమురాని విధమున నల్లునిఁగాఁజేయుఁ దలంపుతో నపహరించికొని వచ్చు

టయు, వత్సరాజు యశాగంధరాయణ సాహాయ్యమున వాసవ
దత్త నపహరించికొని పోవుటయు రాజకీయ తంత్రముయొక్క
పరాకాష్ఠయన వచ్చును. కాంతాపహరణములను విందుము.
కాని యిట్టి పురుషాపహరణములు వినము. ఇట్టి దాని నుద్దే
శించిన యా కాలపు మంత్రులబుద్ధిప్రభావము దురూహము.
ఇట్టి సందర్భములు గలదగుటచేతనే కాళిదాసమహాకవియు
దీనినిఁ బ్రశంసింపకుండ నుండలేక పోయెను.

ప్రతిజ్ఞా యశాగంధరాయణము ‘దీనికి మూలమైనను
“స్త్రీతినామాఽపి మధురం” అని యుంటుచే ‘వాసవదత్త’
యని మార్ప సాహసించితిని. ఇందలి కథమాత్రము భాసునిది
కావ్యపద్ధతి యంతయు స్వతంత్రమే.

కోరి యీ కావ్యము నాచే రచింపఁజేసి యంకితముగాఁ
గొని నా కైదు నూటపదారులును, అమూల్యవస్త్రములను
బహుకరించి భాషాభిమానమును, వదాన్యత్వమును బ్రక
టించిన శ్రీ శ్రీ శ్రీ పారలపల్లె వేంకటరామిరెడ్డిగారినిఁ బర
మేశ్వరుఁ డాయురారోగ్యములనిచ్చి రక్షించుఁగాత! వీరి పిన
తండ్రిగారగు శ్రీ మరివీటి శంకరరెడ్డిగా రితఃపూర్వము నాచే
నీ విధముగనే “జానకీపరిణయమును” రచింపఁజేసి పై విధము
ననే సత్కరించిరి. భాషాభిమానమునకును వదాన్యత్వమునకును
రెడ్లు మొదటినుండియుఁ బుట్టిండ్లుగదా! ‘యథాబీజం తథాం
కురం’ అన్న విధమున నట్టి రెడ్డివంశమునఁ బుట్టినవాడు మా
వేంకట రామిరెడ్డి. ఈ రెడ్డి వతంసుఁ డింకను మహాకవులచేఁ
బెక్కుకావ్యములను రచింపఁజేసి యంకితము గొని దీర్ఘాయు
ష్మంతుడై, కవికల్పక మై, సత్కీర్తినిఁ బడయుగాత!

గృంథకర్త.

కృతిపతి : శ్రీ శ్రీ శ్రీ వేంకటరామారెడ్డిగారు
పాఠశాల, ఆదోని తాలూకా, బళ్లారి జిల్లా.

శ్రీ పర దేవతాయై

వంశావళి

శ్రీమదలమేలు మంగా

రామావర! వేంకటేశ్వరా! యమరస్వా

మీ! మా వేంకటరామ

హృదయమండనఃగావు మొసగి కల్యాణంబుల్.

౧

శ్రీకన్యా కుచమండలాంతర సర శ్రీరాజహంసంబు, షో
ణీ కాంతాధరబింబకీరము, లసన్నీలా నితంబస్థలీ

శ్రీకాంచీనలయంబునై మెరయు శ్రీకృష్ణండు మాయుత్తమ
శ్లోకున్ వేంకటరామిరెడ్డివిభు నాలోకించుతన్ సత్కృపన్.

అలపువ్విల్లు జయించి చిత్తముబరాయ త్తంబుఁగావించి య

గ్గలపుంబింకముఁబూనియుం దుదికి నొక్కర్తుం దలందాల్చి య

న్యలతాంగిన్నదికించి గాత్రమున నాహ్లాదించుశ్రీశంభుఁ డ

ర్మిలి మావేంకటరామిరెడ్డి కిడుతన్ శ్రేయం బమేయంబుగన్.

పరమచ్ఛాందసుఁడయ్యువృద్ధుఁడయియుంబల్లుంబువుంబోడినిం

దరుణీరత్నముబుగ్గఁబెట్టుకొని తాఁ దాంబూలముంబోలె, జూ

పఱకున్ నవ్వును బత్తియుం గొలుపు నాపద్మోద్భవుం డాచితా

దరుఁడై వేంకటరామ భూపతికి భద్రంబుల్ ప్రసాదించుతన్.

మును రెడ్డివంశములయం

దనఘంబయి బత్తులాన్వయము తరుకాండం

బునఁ గల్పవృక్షమట్టులు

పొనరుం బల్లారి సీమమున సంభవమై.

౨౫

ఆ వంశోద్భవు లెల్లవారలును స్తుత్యంబౌ చరిత్రంబునన్,
 దేవబ్రాహ్మణ గోగణంబుపయి భక్తి శ్రద్ధలన్, భారతీ
 సేవాతత్పరతన్, నిరంతర జగజ్జేగీయ్యమాన ప్రధన్
 ఈవిశ్వంభర మేలుబంతులయినా రీనాటికిన్ రెడ్లలోన్.
 బత్తులవారికెల్ల సిగబంతి యటంచును, గీర్తి తేజముల్
 గుత్తుకుఁ గొన్న పెద్దయని, కోవిదకోటికి మేరువంచు, స
 ర్వోత్తముడంచుఁ దన్గుటిచి యుర్విని నెల్లరు సన్నుతింప స
 ద్వృత్తుఁడుమున్నువర్తిలెను వేంకటరాయఁ డగణ్యపుణ్యుడై
 ఆతం'డైజ'ను రాజధానిగను రాజ్యంబేలుచున్ వీర్య వి
 ఖ్యాతింబొల్చి నిజాముదేశమున నా గద్వాల విశ్వంభరా
 నేతృండై తగు సోమభూవరునితో నిర్నిద్రతేజః ప్రభా
 భూతింబెద్దయుఁబోరి వీరశయనంబుంబొందె యుద్ధంబునన్.

శ్రీ వేంకటరాయనికిని

దేవేంద్రునికిని జయంతు తీరునఁ దిమ్మ
 ట్మావరుఁ డుదయించెను గుణ
 సేవధి విద్యాచణుండు శ్రేష్ఠుఁడు నడతన్.

తమ పంటపండెనని కవి

సముదాయము సంతసించె; శాత్రవతతి డెం
 దములందు రాయివడెఁ ది

మ్మ మహీపతి గద్దెనెక్కు మాత్రన బళిరా !

ఆ పతికి దాసిరెడ్డి ధ

రాపతియును రామిరెడ్డి రంగారెడ్డుల్

రూపొందిన కీర్తులును మ

హాపుణ్యులు పుట్టి రత్యుదారులు వీరుల్.

౧

౧

ఆ మువ్వ రన్నదమ్ములు
నా మూర్తిత్రితయమునకు నవతారములం
చామోదపడుచు నుందురు

భూమిజనులెల్ల సౌఖ్యములను మునుఁగుచున్.

౧౨

స్తవనీయుండగు దాసిరెడ్డి రణమధ్యంబందు నిల్వంగ శా
త్రవ సందోహము కాలరుదు) నవతారంబో? యితండంచు భీ
వివశత్వంబునగాత్రయష్టితడియన్ స్వేదాంబువుల్ క్రక్కుచున్
శివపంచాక్షరినిం బఠించు కొనుచుం జేమోడ్పునేయుందగన్.
చెలికారంబును జూపుచున్ సతతముం జేదోడు వాదోడుగా
నిలువఁగాఁ దన సోదరద్వయము నిర్నిద్రంబుగా నెల్ల వెం
టల జ్యేష్ఠుండగు దాసిరెడ్డి కడు శ్రేష్ఠత్వంబు దీపింప సా
ధులలాముండుగ, నేలుచుండెనుభువిన్ స్తోత్రింపఁగావేలుపుల్.

శ్రీ రామిరెడ్డియును రం

గారెడ్డియుఁ గల్పవహ్ని కల్పులయి మహా

వీరారివంశముల యూ

ర్వేరులు లేకుండఁ జేసిరి మగంటిమినిన్.

౧౩

మగంటిమినిఁ జూపఁజాలక

పగతెల్లరు నొక్క కుట్రబన్నిరి వీరిం

దెగటార్పఁ; బన్ని యట్టులు

పగతురు నెయ్యరుగనై ప్రవర్తిలిరి తగన్.

౧౪

కడు నెయ్యంబున రామిరెడ్డివిభు రంగారెడ్డినిం జెల్మివొ

ప్పడ నాహ్వనమొనర్చి గౌరవముతో వర్తించి కావించి యె

క్కుడు విందున్ నిదురింపవారలు నిసిన్ఘోరాతిఘోరంబుగాఁ

బుడుకొన్నట్టి గృహాని కగ్గిడి మృతింపం జేసిరా భ్రాతలన్. ౧౫

కలిగి రలదాసిరెడ్డికిఁ

జెలువుగఁ బెదరంగరెడ్డి చినరంగారె

డ్డలు గోవిందయరెడ్డియు

బలయుతులగు సుతులు ముగురు భాగ్యము కతనన్.

౧౫

గోవిందరెడ్డి బాగమ

దేవినిఁ బెండ్లాడె భాగ్యదేవిని మున్నా

గోవిందుఁడాడినట్టులు

పావనులగు వారిఁదలఁపఁ బాయు నఘంబుల్.

౧౬

గోవిందరెడ్డి బాగమ

దేవివలన లక్ష్మీరెడ్డి ధీవరుని యశ

శ్రీవరుఁ బెదవేంకట ధర

ణీవరుఁ జినవేంకటావనీపతిఁగాంచెన్.

౨౦

ఆలక్ష్మీ రెడ్డి దలఁచుదు

రాలక్ష్మీ వరుని బింబమని, చల్లని త

త్పాలన సమస్త మంగళ

జాలంబునఁ దేలుఁ దత్ప్రజాతతి బళిరా !

౨౧

అలరెడ్డివంశముక్తా

ఫల మారాజర్షి యేకపత్నీవ్రతుఁ డ

స్థితచరితుఁ డుదారుఁడు

గలరే ? సరివార లాత్రికాలజ్ఞునకున్.

౨౨

నాగమ యుత్తమగుణ క

ల్పాగమ, దానాంబువులకు నాతోలకరిదా

మేగమ; లక్ష్మీరెడ్డికి

భాగస్వామినిగనయ్యె వలపులపంపై.

౨౩

పెదవేంకట రెడ్డిందుగ్రిం

దుదారుఁ డుజ్జ్వలయశస్కుఁ డూర్జస్వలుఁ డు
నృదపరతృణాగ్నియై యొ
ప్పిదముగఁదగెఁ బార్లపల్లె వీటికిఁ బతియై.

౨౪

అందంబునఁ జందంబున

మంది కుదాహరణ మగుచు మహి నీతాదే

విం దలఁపించుచు నరసమ

యందెను సత్కీర్తి యతని కర్ధాంగిగనై

౨౬

తలఁచుచు నన్నలయానతి

నలసుగ్రీవాజ్ఞగా నిరంతరమును, స

త్కళలన్ విశారదుండయి

వెలింగె మహితుండు చిన్న వేంకటపతియున్.

౨౬

అసదృశ పాతివ్రత్యము,

విస్మయర శీలంబు, శాంతవృత్తియుఁ, గురు లం

దనమానభక్తియుం దగి

బసవాంబిక యొప్పె నతని భార్యా మణియై.

౨౭

అల పెదవేంకటరెడ్డికిఁ

గలిగిరి దశరథుని కట్లు ఘనులు కుమారుల్

నలువురు ప్రజ్ఞావంతులు

బలవంతులు ధైర్య శౌర్య వైభవవంతుల్.

౨౮

గుణసమూహంబున గోవిందుఁ దలఁపించుఁ

బెద్దవాడై న గోవిందరెడ్డి

యల ధర్మదేవత యవతార మనఁగ పె

లింగెను బెదరామలింగరెడ్డి

సకల విద్యలలోనఁ జతురాస్యుఁ డనుచుఁ జె
లంగె నడిపిరామలింగరెడ్డి

క్షాత్రతేజోనివాస క్షేత్రమై భాసి

లెను దద్ద చినరామలింగరెడ్డి

పెద్ద వేంకటరెడ్డి పృథ్వీధవునకు

ముద్దు బిడ్డలు నల్వరు పుట్టినారు

దిక్చతుష్టయముం గెల్చు దిట్టతనము

మూర్తిని వహించి యుండిన పాలుపుదోష.

౨౯

తనజన్మము తరించెనని యెంచు యాచకుం

డరుదేర నాత్మగృహంబునకును

దనపుణ్యసంపదల్ కనె ఫలంబని యెంచు

జను లాత్మసాహాయ్యమునకు రాఁగఁ

దనకబ్బె బెద్ద నిధానంబని తలంచు

సూరివరేణ్యులఁ జూచు మాత్ర

తినతపంబు ఫలించె ననుచు భావించును

గానంబడంగ సత్కవి వరుండు

తన్నుఁ గోసియైనఁదత్పరత్వంబునఁ

బరులఁ గొలుచు నట్టి భక్తి గరిమ

రాజిలంగఁ బెద్ద రామలింగరెడ్డి

ధన్యమైన జీవితము వహించె.

౩౦

సారాచారుఁ డుదారుఁ డుజ్జ్వల యశస్సొందుగ్రిండు శ్రీరామలిం

గారెడ్డిందుగ్రిఁ డొనర్చినట్టి వడుగుల్ కల్పించు పెండ్లిండ్లునుం

బ్రాహ్మసత్రము లగణ్యంబుల్ సుఁడీ! యియ్యలం

బేరుం గాంచెను దానకర్ణుఁ డని యాపృథ్వీశుఁ డెంతేనియున్.

పెదరామలింగ భూపతి

ముదమున నారాయణుండు భూశ్రీలవలెం

బాదలెడు వేంకమ నరసమ

లఁదగంబెండ్లాడె దివ్యలలితాకృతులన్.

32

అలవేంకమ గర్భాబ్ధికి

గలానిధియుఁబోలె సుతుఁడు గలిగెను; గనువిం

దులు గొలిపెఁ జుట్టపక్కం

బులకుం దలిదండ్రిలకు నమోఘగుణుండై.

33

రామిరెడ్యాఖ్యుండైన పుత్త్రుఁ డితండు

సద్గుణంబుల శ్రీరామ చంద్రుఁ బోలె

నట్టి సుతుఁగన్న తలిదండ్రి లెట్టి ధన్య

తములొ యంచును సర్వ బాంధవులు పొగడ.

34

అబ్జ బంధుండు మిట్ట మధ్యాహ్నమందు

గుంకినట్టులు, నేలలోఁ గుంగినట్లు,

కొండ ప్రళయంబు రాకయుఁ, గూలిపోయె

నిరువ దేండ్లకె రామిరెడ్డిందుఁ డకట.

35

నరసాంబా గర్భంబున

హరి దేవకి గర్భమందున ట్లుదయించెన్

సరసుండు లక్ష్మీరెడ్డి

శ్వరుండు ప్రాగ్జన్మ పుణ్య పరిపాకమునన్.

36

తనదు చక్కందనంబును గాంచి స్వైరిణి

• బృందంబు గుక్కిళ్ళు మింగుచుండఁ

దనదు బాహుబలంబును గాంచి శాత్రవ

భటబృంద మాదలల్ వాంచియుండఁ

దనదు వదాన్యత్వమును లెస్స పరికించి
 వేలుపున్మక్షంబు వెల్లబోవఁ
 దనదు పాండిత్యంబుఁ గని యర్థులగు బుధుల్
 పుంసరస్వతియంచుఁ బొగడుచుండఁ
 బుట్టి నిల్లయి సుగుణ సమూహమునకుఁ
 బట్టుగొమ్మయి సత్కవివర్గమునకు
 మేలుబంతయి రెడ్డి రాడ్డాలమునకు
 లక్ష్మీరెడ్డిశ్వరుండు సెలంగు చుండె.

32

భుజియింపఁగాఁ బోడు పురినున్న బీదసా
 దులు భుజించిన వార్తఁ దెలిసికొనక
 గ్రహియింపఁగాఁ బోడు కరము రైతులనుండి
 పీఠిఁ దత్తితి విచారింపఁ బోక
 యడుగఁగాఁ బోవఁడయ్యధమర్థుల నొకప్పు
 డిచ్చిననె పునర్గ్రహించుఁగాని
 కడపఁగాఁ బోడొక్క ఊణమేని రిత్తగాఁ
 బెఱల కేమేలొ కావించుఁ గాని

పండుగదినాలలో బీదవాండ్రు బిలిచి
 విందుల నొసంగుదయఁ; బంచివెట్టుచుండు
 నూత్నవస్త్రంబు; లాపరిణాత గుణుండు
 లక్ష్మీరెడ్డిండు నెవరు పోలంగలారు?

33

తల్లులు లేని వారలకుఁ దల్లియుఁ దానయిప్రోవు సేయుచున్,
 బిల్లులు లేని వారలకుఁ బిల్లఁడు దానయి ముద్దుగూర్చుచున్,
 గొల్లయి కుంటివారలకుఁ గల్లయి గుడ్డులకున్, సతంబు వ
 ర్తిలెను లక్ష్మీరెడ్డియు మదీయుఁ డటంచుఁ దలంపనెల్లరున్. 34

ఆమహానీయుఁడు వేంకమ
భామారత్నంబు చెట్టవట్టెను దొలి శ్రీ
రాముఁడు సీతాదేవిని
సామోదము పెండియాడుచందము దోచన్.

౪౦

ప్రతిబింబ మాచంద్రమతికి; సావిత్రికి
నద్భుతంబైన మూర్త్యంతరంబు;
దమయంతి కవనిఁ బ్రత్యాదేశభూతంబు;
నపరావతార మాయవని సుతకు;
నూత్నరూపంబు మండోదరీ సాధ్వీకి;
నల్ల ఛాయాదేవి కవతరంబు;
వనసూయకక్కయు; నావసిష్ఠమునీంద్రు
తొయ్యలికినిఁ జిన్నతోడఁబుట్టు;
వనుచు వేంకమాంబ నభినుతించు జనంబు
వేయినోళ్లతోడఁ బెద్దతడవు
నామె పేరు దలఁపఁ బ్రాహ్లాంబులంబాయుఁ
బాపరాశి నిక్కువంబు సుండు.

౪౧

తలలో నాలుకయై సదా కొలుచు చుద్యద్భక్తిమై నత్తమా
మల,ముంగొంగుఁ బసిండియై శితులకున్,మందారమైయాచకా
వళికిం, బున్నెము పంటయై పుడమికిన్వర్తిల్లెఁబో! సుందరీ
తిలకంబై మను వేంకమాంబసరి ధాత్రిన్ లేరుముమ్మాటికిన్.
వరలక్ష్మీరెడ్డి వెంకమ
పుంధులకు ముద్దుపట్టి పుట్టెఁ గులధురం
ధరుఁడు, వరుఁడు వేంకటరా
మిరెడ్డి సద్ధర్మమునకు మేర యితఁడనన్.

౪౩

ఏవ్వాని ముఖపద్మ మిందిరాదేవికి

భాసురంబైన సింహాసనంబు;

ఏవ్వాని జిహ్వగ్ర మిలయందు భారతీ

రమణీమణికి నాట్యరంగభూమి;

ఏవ్వాని గాత్రంబు పువ్విలుకాడు ము

న్నవతారమెత్తిన యట్టి స్థలము;

ఏవ్వాని హృదయం బనేక కృపార్థురుల్

ప్రభవించు శీతల పర్వతంబు;

పృథివి నెవ్వండు పేదల పెన్నిధాన;

మెవడు చుట్టాల సురభి; మహిష్ముఁ డెవడు;

అతని వేంకటరామిరెడ్డ్యగ్రగణ్యుఁ

దరమె వర్ణింప నలుమోము దొరకునైన.

౪౪

వదలి సురలోకమును వేల్పు మొదవువచ్చె;

వెడలి నందన మరుదెంచె బుడుకుమాఁడు;

తలఁపుమానిక మతని సౌధంబుఁ జొచ్చె;

గోళమును వీడి యా తేనిఁ గొలువొనర్ప.

౪౫

వలువల్దాల్చుచుదక్షిణల్ వడయుచు భక్ష్యప్రపూర్ణాన్నమా

గళమాప్యాయిత నారగించి వికలాంగశ్రేణి నిత్యంబు ద్రే

పులనుం ద్రేన్చుచు నాశిషంబుల నిడుం బుంఖానుపుంఖంబుగాఁ

గలుగఁ వేంకటరామిరెడ్డి కిల సత్కల్యాణ పారంపరుల్. ౪౬

తనకు నూటపదారు లిచ్చి తగ సత్కారంబు గావించె నం

చును, దుస్సేలువ లిచ్చి తన్ననిపెనంచు, నాదు కావ్యంబు గై

కొని స్వర్ణాభిషవం బొనర్చె ననుచు గొండంత హరించు చా

తని వేనోళ్లస్తుతించుచుండు గవి బృందం బన్యరాడ్గోష్ఠుల.

చదువుల సరస్వతియు, బ

లిదమగు గొనములకుఁ గూడలి, యశోలతకుం

గుదు, రక్తోధనుఁ డట్టిం

డుదయింపడు ప్రియికముగ నుర్విని నెందున్.

౪౮

వయసునఁ బిన్నయయ్యును బ్రవర్తనఁ బెద్దలలోనఁ బెద్దయై

స్మయమొదవించుచున్ దశ దిశా రమణీ స్తనచందనాయితం

బయి వెలుగంగ సద్యశ, ముదాహరణం బయి రాజపంక్తికిన్

అయపరుడై పొనర్చె గడు హ్లాదము వేంకటరామిరెడ్డియున్.

శ్రీకృష్ణ దేవరాయ

హ్మకాంతుని, భోజరాజు, గరగించి యిటుల్

శ్రీకర వేంకటరామ

హ్మకాంతునిఁ జేసినాడు బ్రహ్మ తలంపన్.

౫౦

కవికోకిలములచేఁ గావ్యగానంబులు

సాగింపఁజేయు వసంతుఁ డితఁడు;

బీదసాదులఁ గృపన్ వీక్షించి దానంపు

వెన్నెలలోకాయు జాబిల్లి యితఁడు;

తన చూపు తూపుల ననబోండ్ల యుల్లంబు

విభ్రమం పఱచు పువ్విల్లుఁ డితఁడు;

సకల విద్యలయందుఁ జాతురిం జూపు ను

ద్దండుండు చతురాననుం డితఁడు;

పార్లపల్లెకు మాత్రితాఁ బ్రభుఁడుగాని

సర్వభూపాల నార్హ తాశాలి యతఁడు;

రెడ్డిరాజుల మేల్బుఁతి; దొడ్డప్రభువు

రమ్యగుణశాలి వేంకటరామిరెడ్డి.

౫౧

మహి వెలుగు ద్వికరుఁ డాతఁడు
సహస్ర కరుఁడగును దానసమయములందున్
బహుధా ద్వినేత్రుఁ డయ్యును
సహస్ర నేత్రుఁడగు నర్థిసంతతిఁ గాంచెన్.

౫౨

జనరత్న మతనిఁ బార్వతి
వనితా రత్నంబు చెట్టవట్టెను రత్నం
బును గూడును రత్నంబను
జనవాక్యము రిత్తవోక సార్థతఁ గాంచెన్.

౫౩

సత మాతారకమంత్ర రాజపఠనాసంగంబునన్ సమ్మదాం
చితుఁడై రాముఁ డనుగ్రహించిన వరస్వీకారముంబొంది పా
ర్వతి శ్రీ వేంకట రామిరెడ్డి విభు శ్రీరామావతారంబునుం
బతిగాఁగాంచి భజించుచుండె నరజన్మంబంది యీ తీరునన్.

కనక మేఖలయై రత్నకంకణమయి
పుష్పమాలికయై శిరోభూషణమయి
చారుతరమైన ముకురమై సౌరుమీరుఁ
బార్వతీదేవి తనదైన ప్రాణపతికి.

౫౪

కలిగి రా దంపతులకు నఖండమైన
పున్నెములఁజేసి 'వేంకమ' యన్న తనయ
శ్రీలుఁడగు 'పురుషోత్తమరెడ్డి' యన్న
పుత్తరత్నంబు రత్నంపు మొలకలట్లు.

౫౫

నిచ్చల్ తామరతంపరై వెలయఁగానీయిల్లు, దైవంబు నీ
కిచ్చం బట్టినదెల్ల బంగరముగా నేకోత్తర శ్రీలిక్షన్,
మెచ్చన్ లోకము నీ యదృష్టమునకున్ వేయేండ్లు ముత్తైదువై
పచ్చంగా మనుమమ్మ పున్నియపుఁగుప్పా! బిడ్డ! వేంకాంబికా!

వరవడి వ్రాయుమా! వరుస నీతాతతం

దులయు నవ్వారి పూర్వులయు కీర్తి
బరియింపుమా! దేశభక్తులై తగుగాంధి

తిలకాది పూజ్యుల దివ్యకథలు
అనుకరింపంగఁ బ్రయత్నింపుమా! పూరు

భరతేశ ముఖ్యుల ప్రాభవంబు
త్రివింపు మాంధ్ర సరస్వతీ దేవి ప్రా

సాద నిర్మితికేఁ బునాదు లిపుడె.

కవి జనంబుల కల్ప వృక్షంబటంచు

నర్థి బృందంబునకు వేల్పు టావటంచుఁ

భేర్పత్రిష్ఠలు గడియించి వెలయుమయ్య!

ప్రియగుణా! పురుషోత్తమ రెడ్డివర్య!

శివ

ముంగిటి ముత్తియంబయి ప్రమోదమొసంగఁగ శంకరుండు, ముం
గొంగుఁ బసిండియై తనదుకోర్కులుదీర్చుచు వేంకటేశుఁ డుం
డంగఁగొమాళ్లుఁగూతులు, దిటంబుగ మన్మలు, మన్మరాండ్రు సె
ల్లంగ సతంబు నుండుము సుఖంబుగ వేంకటరామ భూవరా!

వా స వ ద త్త

౧

శ్రీమద్గుణ ప్రతానా!

క్షామండల మండనాయమానా! త్రిజగ

తేమవిధానా! వేంకట

రామా రెడ్డిన! ఖరపరతమ స్తపనా!

౧

అవధరింపుము ప్రద్యోతుఁ డాత్మజాత

కొఱకు హరియించి వత్సభూవరునిఁ దేరఁ

దన్మహీందుఁ డు వాసవదత్త నాచి

దాబలాయనమైన కథాక్రమంబు.

౨

ఇలఁగలనానాదేశం

బులఁదగుమణిపూస చందమున “వత్సము;”త

త్తిలకాయమానమయి భా

సిలుఁగొళాంబీపురంబు శ్రీనిలయంబై.

౩

ఉదయనుఁ డన్మహీశుఁడు మహోదయుఁడాపురమేలు; విద్దెలం

జదురుఁడు; సద్గుణాకరుఁడు; సర్వకళాపరిపూర్ణుఁ; డందునుం

గుదు రతఁడౌట గానకళకుం దనవీణియమీటి వేటలన్

మదగజపంక్తిబట్టు; నసమానుఁడు తజ్జనపాలుఁడీక్రియన్.

౪

పలుకుల వెలంది వీణెకుఁగలిగినట్టి

ముద్దుబిడ్డయు, నారదమునివరేణ్యు

మహతి సవతాలు, ననుచు ధీమంతులండు

ఘోషవతిపేరియాతని కొమరువీణె.

౫

పరికించి పెద్దతనమును
బరమంత్రులకన్నవిదై, బ్రాహ్మమునను, ద
ధరణీనాథుడు యశాగం
ధరాయణ నొనర్చె స్వప్రధానామాత్యున్.

౬

పరు లావులింపఁబ్రేవులు
పరిగణింపంగఁ జాలువాడు, రణకళా
ధరుడేలు ఘనుడు యశాగం
ధరాయణుడు వత్సరాజునకు సచివుండై.

౭

పెట్టనికోపై పుడమికి,
గట్టని కవచంబునయ్య గాత్రమునకు, వే
పెట్టయి, తేనికిఁగుడిబుజ
మట్టులునై, రాజ్యతంత్రమాతఁడునడపున్.

౮

చాణక్యుడు గీణక్యుడు
రాణింతురె వానియెదుటఁ? బ్రజ్ఞానిధి గీ
ర్వాణాచార్యుడుఁ దత్పద
రేణువునకుఁ జాలడన ధరితినిఁకేలా?

౯

చిలుమెక్కెంగడుఁగ త్తిమొత్తము; భటస్త్రీబృందమాత్మీయ నా
ధులయాయలకతాపముం గొనక కంతుకీడలందేలె ని
చ్చలు; వత్సేశుడుగుండెచేయిడి సుఖస్వాపంబునన్మునై; నా
దలలన్వ్రాల్పఁగ మంత్రిబుద్ధిబలిమిం దచ్చాత్రవాసీకముల్. ౧౦
ఒడలిఁగోసియైన నొడయని నేవింపఁ
జాలునట్టి పెద్ద స్వామిభక్తి,
బుద్ధి కౌశలంబు, శుద్ధ స్వభావంబు,
వానికన్న ముందె ప్రభవ మొందె.

౧౧

పరిణాత గుణుడు యశాగం

ధరాయణ భుజాగ్రతలమునను నిల్చి ధరా

భరమును వత్సేషుడు దగె

నిరతం బేకాంతసౌఖ్య నిర్మగ్నండై.

౧౨

ఒకసారి పీయూష మోకిలింపంగఁ జేయు

గానంబుఁ గావించు వీణెముట్టి

ఒక తేపఁ గనువిందులకు విందు లొదవించుఁ

జిత్తర్వులకుఁ బోసి జీవకళలు

ఒక వేళ నొజ్జల కొజ్జయై వర్తిలు

ద్యూత ప్రసంగ వైదుష్య మందు

ఒకమారు మదపుటేనికల గొట్టెల నట్లు

వెంటఁ ద్రిప్పుచు నుండు వేట లందు

ఒక్కపర్శి నృత్యకళయందు, నొక్కతడవ

సరససల్లాపములయందుఁ జదురు సూపు;

మోపి యశాగంధరాయణ మూపురమున

రాజ్యభారంబు నావత్సరాజవరుడు.

౧౩

అల వత్సదేశము పయిం

దొలుతనె కనువేసియున్న దుష్టుల కారా

ట్టిలకుని సచివాయత్తత

సలుపుచు సంతోషమెదకు సందగపటచెన్.

౧౪

పరరాజుల పాచిక వ

త్సరాజుపైఁ బాటదయ్యె; దత్ప్రితికారా

చరణపరాయణయాగం

ధరాయణుడు జాగరూకతను వర్తిల్లె.

౧౫

భ్రమరము పూలనుండి మకరంద రసంబును సంగ్రహించు చం
దమునఁ గరంబుఁ గైకొనుచుఁ దత్సచివుండు ప్రజాళినుండి, స్వ
ర్ణము గురిపించుచుం బుడమి నాల్గు సెఱంగులయందు, సర్వ సౌ
ఖ్యములకుఁ గల్పవృక్షమయి క్రాలుచునుండెను వత్సమండలిన్.

విని యుంటిమి ముక్కంటిని;

వినితిమి వేకంటిఁ గూర్చి; వినమైతిమి ధా

త్రినిఁ బదివేకన్నుల వా

నినిఁ గుఱిచి యటంచు నాతనిం బ్రజవొగడున్.

౧౭

౨

శ్రీహరి పదాంబురుహచంచరీక! అమర

యువతిజేగీయ్యమాన మహోచ్చ కీర్తి!

రమ్యగుణధామ! వేంకట రామిరెడ్డి!

అవధరింపు మనంతరం బైన కథను.

౧౮

ఆతని యొద్దికి నొకనాఁ

డేతెంచి యొకండు దూత యిట్లు తెలిపెఁ బ్ర

ద్యోతుఁడు కల్పించిన మా

యాతంత్రం బాదినుండి యంతము దాఱన్.

౧౯

స్వామీ! దేవరవారి యానతిని సంచారంబుఁ గావించుచున్

భూమిమండల మెల్ల నుజ్జయినిఁ గన్గొ నేఁగి కొన్నాళ్లటన్

నేమున్నారము వైశ్యవేషమున వాణిజ్యంబుఁ గావించుచున్

అమూలాగ్రముగా వచింతు మటమాయాలించునయ్యైకతల్.

చండ ప్రచండ వృత్తియుఁ
జండమహాసేన బిరుదశాలియుఁ బ్రద్యో
తుండను మహీమ హేందుఁడు
గండరగండంబు దన్నగరిఁ బాలించున్.

౨౧

శాలంకాయన ముఖ్యమంతులు సవిసంభంబు సేవింప, ద
ర్పాలంకారులు సింహవిక్రములు యోధాగ్రేసరుల్ కొల్వఁగా
మాళిస్థాపిత మాల్యముంబలెఁ బరుల్ మన్నింపఁ దచ్చాసనం
బేలుం బెంపు వహించి యుజ్జయిని భూమిశుండు దుర్దాంతుడై.

పరులకు నాతఁడు హృదయ

జ్వరమయి తమ ప్రక్కలోని బల్లెంబయి ని

ష్ఠురసింహస్వప్నంబయి

మరణంబును బ్రదుకు గాని మాదిరిని నుంచెన్.

౨౩

తలతో నొనర్తు భూమి

శులు నాతఁడు కాలితోడఁ జూపిన దానిన్

బలు కత లిఁకేల? వానినిఁ

దలంతు ప్రత్యక్షుడైన దండధరునిఁగాన్.

౨౪

తన కనుసన్నల మెలఁగని

తనుఁ జీటికిఁ గొనని సత్ప్రతాపతపనుఁ డా

మన యేలిన వారిపయిన్

మనంబు వక్రించియుండె ట్మకాంతునికిన్.

౨౫

మొలకెత్తి తేని డెందపుఁ

బొలమున దివసక్రమమునఁ బొందుచు నెదుగున్

బలపడియు వేటు దన్నియు

బలుమానయి మచ్చరంబు పంగలు వేసెన్.

౨౬

ఎదిరించి యేవుఁ జూపఁగఁ

బదనది లేకుని కతండు పండ్లు గొఱుకుచున్

గుదులుఁ గడుఁ; బేదకోపము

పెదవులకుం జేట టన్న విధ మిదియె కదా!

౨౭

ఇలఁ గుంపటిలోఁ దామర

మొలచిన చందమున నందమున కద్దంబై

లలి వాసవద త్తాఖ్యను

గలిగెం ద త్పతికిఁ గన్యక యొక ర్తు దగన్.

౨౮

ఆ యా యీడునకుం దగు.

నా యా ముద్దు మురిపెంబు లగపఱచుచుఁ, గం

దోయికి విందొనఁగుచు నెల

ప్రాయం బారాచకన్నె వడసెఁ గ్రమముగన్.

౨౯

ఆయమ కన్నుఁగల్వలకు హ్లాదము గూర్చుశశాంకుఁ డెవ్వఁడో?

ఆయమ మోముదమ్మికి మహాద్యుతిఁగూరుచు భానుఁడెవ్వఁడో?

ఆయమ మేనితోటఁబ్రియ మాఱఁజిగుర్పు వసంతుఁడెవ్వఁడో?

ఆయమ వేనిభాగ్యముల యాకరమో? యనుకొండు త్రజ్జనుల్.

అహమహమిక రాకొమరులు

గ్రహింప నాకన్నె కేలు, ప్రార్థించిన న

మ్మహినాథుం డీకుండెను

స్పృహణీయము లైన గుణము లెవ్వియు లేమిన్.

౩౦

తనబిడ్డన్ వరియింపఁగాఁ దలఁచి దూతం బంపమింజేసియుం

దనయాజ్ఞన్ శిరసావహించి తనుఁ బెద్దంజేయమిం జూచి, యే

లిన వారల్ వరణీయ రమ్యగుణపాళింబొల్చినందానె క

న్యను బ్రద్యోతుఁడొసంగఁడయ్యె; మదినన్యావజ్ఞ తేండ్లొర్తురే?

అనురూపుఁ, డనుప్రాయుం;

డనుగుణుఁ డగు వరుని కొఱకు నన్వేషణముం

బొనరించెను ధరణీపతి;

కనంబడఁ డమూదృశుండు గలికంబునకున్.

౩౪

చదువు గలట్టిచోట 'నహి' చక్కదనం; బదియున్నచోట నా

చదువు హుళక్కి; యున్ననివి త్రాతముశూన్య; మివెల్లగల్గినన్

గుదురదు గోత్రభేద; మది గూడిన నొక్కెడఁ జాలకుండునీ;

డది సరిపడ్డ నడ్డుపడు నన్య; మెటుల్ వరశుద్ధి యేర్పడున్?

తనయేకపుత్రికార్థం

బనుకూలుండైన వరునికయి కావించెన్

ఘనుఁడు భగీరథయత్నం

బును బ్రద్యోతుండు నెల్ల మూలల యందున్.

౩౫

జ్యోతిషికులఁ బ్రశ్నించెను

భూతల నాయకుఁడు; వత్స భూవరుడే నీ

కూతురిఁ బెండ్లాడు నటం

చాతనితో ననిరి యప్రియంబయి యున్నన్.

౩౬

వరణీయగుణంబులు గల

తరుణుఁడు మనతేనికన్నఁ దక్కన్యం డి

దర లేడను సిద్ధాంతమె

స్థిరపడె దుది కామహీంద్రు చిత్తమునందున్.

౩౭

వేనిపై మచ్చుటం బెద వేల్లువాటె;

వేనిపేర్చిన్న నిలువెల్ల మేను మండు;

నతఁడు దేవుండె యగుఁగాక; యతని నెట్లు

తనకు జామాతగాఁ జేయఁదలఁచు జనుఁడు?

౩౮

తన్నుఁ దృణప్రాయునిఁగా

నెన్నెడు నాతనికిఁ గన్నె నిచ్చు నతని ముం

దున్నది ముసుళ్లపండుగ;

బన్నంబులు వాని నిత్యఁపంటలుగావే?

అయిన, మాత్సర్యమునువీడి యతఁడు వత్స

జనవరుఁడు వేడ మునుముం దొసంగఁ దలఁచె

నాఁడబిడ్డలఁ గన్నవా రైదుబిరుదు

లకట! తెగఁగోసికోవలె నందుఁగదె?

౪౦

క్రమముగ మాత్సర్య స్థా

నమునం బ్రద్యోతునికి ఘనంబుగ నభిమా

నమువుట్టె; సతము మనవ

త్సమహింద్రుని దూతకొఱకు దారులుసూచున్.

౪౧

తానయి ముందుముందుగను దత్పతి వాసవదత్త నీయఁగాఁ

బూనఁడు; వత్సభూపతియుఁ బుచ్చఁడుదూతఁ బ్రతిగ్రహింపఁగా;

మానము దర్పముం గలుగు మానిసుతౌటను దీసిపోరు సుం

తైనను వార లిర్వురు; నిజాగ్రహమున్ ద్యజియింప రాత్మలన్.

ఎరఁజూపి చేపబట్టెడి

కరణిని, మిథ్యాగజంబుఁ గన్నఱచి మహీ

వరుని గజాఘేటపరుని

హరింప సచివోక్తిఁ దుదికి నాతఁడు దలఁచెన్.

౪౩

ఆలోకించుచు యుక్తకాలమును రంధ్రాన్వేషణాయత్తుడై

శాలంకాయన మంత్రినాయకము, బ్రాంచద్వీరగర్భంబు, ను

త్తాలానీలమునైన కృత్రిమకరిన్ స్థాపించె, నస్మద్ధరా

పాలుం డీదినమందు వేటకయిపోవంజూచి యక్కానలోన్.

మనయేలిన వారినిఁ ద

జనపతిగొంపోయి యిట్టి చందంబునఁ ద

త్తనయా కటాక్ష జాలం

బున కగ్గ మొనర్చు నురులఁ బులుఁగుం బోలెన్.

౪౫

తన దర్పంబునకున్ రవంతయుఁ గొఱంతం జూప, కాటేడిటుల్

తన కన్యామణి పాదదాసునిఁగ వత్సక్మాపతిం జేయు కో

ర్కి ననాయాసము దీర్చికోదలఁచె, నీ కృత్యంబు సిద్ధించినన్
వినుఁ డూరేఁగును దద్యశోరమణి దిగ్విధి ప్రతానంబునన్.

౪౬

రెండుపండు లొక్కవేటినవలె నాతఁ

డొందు రెండు మేళు లొక్కదాన;

మనదు తొంటియశము మటుమాయమైపోవు;

నపయశంబు దెసల నలముకొనును.

౪౭

అని యావద్వృత్తాంతము

వినిపింప నమాత్యవరుఁడు విని విశ్రాంతిం

గొన దూతనంపి తేనిని

వెనుకకు రప్పింప నొక్కవేగును బిలిచెన్.

౪౮

పిలిచి ప్రభునికి యథార్థము

దెలిపిన మృగయాభిలాష విడి రాఁ డనుచుం

దలఁచి “యొక ముఖ్యకార్యము

గల” దని కబురంప నతఁడు గడఁగుచు నుండెన్.

౪౯

శ్రీ మత్పారలపల్లి

గ్రామణి! రమణీకదంబకందర్ప! గుణ

స్తోమా! వేంకటరామా!

సామోదత నవధరింపు మటు పైని కథన్.

౫౦

హరిణవాతము రోజుకొంచుబ్రబలాయాసంబునం దూలగా

గరమున్ వెన్కకుజిక్కి, వాయుతతి శిక్షంగోరి వెంటాడగా,

బరువెత్తించుచు వారువంబును నిజస్వాంతంబుకన్నన్ వడిన్

జరుడొక్కండరుదెంచివ్రాలెను నృపాస్థానంబుద్వారంబునన్.

తనువుం దొలంగి కవచమె

చనుదెంచినకరణి నదలి క్షాకాంతుని ర

క్షణ మొంటిగ నేతెంచిన

జనుగని నిర్ఘాంతపడుచు సచివుడు నిలిచెన్.

౫౧

ఎగరొప్పుకొనుచు నశ్వము

దిగి యాతడు మంత్రియెదుట దీనాననుడై

వగపునను బ్రయాసమునను

దెగి నోటను మాటరామి దిటమఱి నిలిచెన్.

౫౨

అరనిముసమట్లు నిలబడి,

చరుం డొగింకేటకొనుచు, సచివోత్తమునిం

బరికించి పూసగుచ్చిన

కరణిని వత్సేషువేటకత, నెఱిగింఁచెన్.

౫౩

ఏలినవారు వీడి యిచ టెల్లలులేని మహాసముద్రముం
 బోలిన పెద్దదండుగొని పోయి క్రమించి నదీ నదంబులం
 గాలువ లట్లు, నర్మద సకాశమునంగల వేణుకాననం
 బోలినఁ జొచ్చి సైన్యముల నొక్కట నిల్పిరి చెట్లచాయలన్.
 కతిపయ పరివార పరీ

వృత్తుఁ డాతఁడు నాగవనము పేరిట నన్వ

ర్థతఁ గాంచిన వేటడవికి

స్వతురంగముఁ ద్రోలికొనుచుఁ బటచెం బిదపన్.

౫౬

ఆ యడవిం గ్రమ్మఱు వాఁ

డా యవనీ ధవుఁడు గాంచుఁ చటఁ గరిపదము

ద్రోయుతమగు మార్గంబును

రోయుచుఁ జనుచుండ నొకసరోవర మందున్.

౫౭

పెరికుచుఁ దూండ్లు దమ్మి విరి పిండును నెల్లియలట్లు పట్టుచున్

గరముల నీరుకీల్చి గగనంబునకున్ విరజిమ్ముచున్ సరో

వరమును బాల సంద్రమును బర్వతరాశివలెం గలంచుచున్

గరినికురుంబ మాతనికే గన్పడి పెంచెఁ గుతూహలం బెదన్.

ఈ గతినిఁ బెదకాలం

బాగజయాధంబు నీటియందాడి యొడ

ఘోరించు కొనుచుఁ దత్తట

భాగమునకు వచ్చుచుండెఁ బంకోత్థితమై.

౫౮

తన ఘోషవతీ వలకి

జనపతి శ్రుతిసేయఁ గడఁగఁ జరుఁ డొక్కండా

యన పాదమూలమునకుం

జనుదెంచి వచించె నెరగి పాష్టాంగముగన్.

౬౦

దేవా! యియ్యెడ కొక్కకొను దవులం దిగ్గంతులంబట్టి నూ
నూవుంజేయ సమర్థమా మదపుటే నుం గేకనీలంబు త
త్రావృ డ్వారిద మట్టు, లీయడవిమధ్యం బాదపచ్చాయఁ ద
తాన్వివర్ణ్యంబున యత్నదృశ్యమయియాశ్చర్యావహంబై తగున్.
పుట్టి బుద్ధి యెఱుఁగు తొట్టి యెన్నింటినో
కాంచినాఁడ మత్తగజము లవని
నీదృశంబుఁగాన నేకనీలంబయి
కొండఁ బోని యేన్గుగున్న నొండు.

౬౨

అనుచు నివేదింపఁగ నా
తని నాత్మీయునిఁగ బ్రమసి ధరణీపతి వా
నిని సత్కరించి పెద్దయు
ధనసందోహంబుచే నతని కిట్లనియెన్.

౬౩

“కటచితి గజశాస్త్రంబున
“ధరఁగాటుకకొండఁబోని స్తంబేరమ మొ
క్కరుఁ డుండు” ననుచు,దానినిఁ
బరికింపఁగ నైతి నింత వఱ కెయ్యెడలన్.”

౬౪

అని పరివారము వైపును
గని మీ రిట నుండుఁ డే నొకండన చని దా
నిని వీణైకసహాయుం
డనై వశంపఱచికొని హుటాహుటేఁ దెత్తున్.

౬౫

అనియేఁగం ద్వరమాణ చిత్తుఁ డయి స్వీయాశ్వం బధిష్ఠింపఁగా
మనసేనాపతి డాసి వ్రాలి పదపద్మద్వంద్వ మం దోప్రభూ!
చన దేకాకివిగాఁ జరింప; నది యాశంక్యప్రదేశం; బటన్
అనయంబుంజరియింతు శాత్రవులు రంధ్రాన్వేషణానకులై

౬౬

మొదలంబోవల దా ప్రదేశమునకుం; బోఁగాఁదలంపేని నీ
 యెదవాలాయము; పెద్దదండుగొని స్వామీ! పోవనర్హంబు నీ
 కది కాకుండిన వెంబడిం గొలఁదిసైన్యంబేనిఁ గొంపొమ్మ; య
 య్యదియున్ నీకురుచింపకున్నఁ గొనిపోమ్మా యొక్క
 నన్నేనియున్. ౬౭

నడగోటకరణి నీవెం
 బడి వచ్చెద నేను నీకు వజ్రాయుధమై
 కడిమిమెయి విఱుతు నీపైఁ
 బదు శాత్రువైలపంక్తి పక్షము లెల్లన్. ౬౮
 ఆకారవీర్యుడట్టులు
 వేకరముల వికరిమించు వీరుడవు పరా
 నీకముపయి, కీ వైనను
 నాకర్తముఁ దీర్చ మన వొనర్చితి నిట్టుల్. ౬౯
 వ్యతిరేకంబుగ మీ యా
 నతి కిట్లాడితి నటంచు నాపయిఁ గినుకన్
 క్షీతినాధ! కొనకుమీ! స
 న్మతి “న్నేహఃపాపశంకీ” నాఁగను వినవే? ౭౦
 ఆ విధి మనవి యొనర్చిన
 నావత్సేంద్రుం డనుగ్రహము నూపకయే
 యావార్హంబును మించుం
 దీవియచందమునఁ బరుగు దీయించు నెడన్ ౭౧
 తనవెంటఁబొలు దళవా
 యిని మధ్యేమార్గమందు వీక్షించి కటా!
 తనపై నొట్టిడుకొని పతి
 వెనుకలనికీ ద్రిప్పివెచి వెడలెను నాతోన్. ౭౨

ప్రతికూల ధైవునకు నే

హితోపదేశములు సెవికి నెక్కును? గాఢుల్

వెతలను వెతకుచుఁ బరుగిడ,

మతియుతులును వెనుక కెట్లు మరలఁ గల రిలన్?

౨౩

అసహాయ శూరుడగు మన

వసుధాపతి తొంటిచరుఁడు పలికిన త్రోవన్

బసిపట్టి పఱచు సింగపు

పసతోఁ జనె నగ్గజంబు పసపట్టంగన్.

౨౪

ఈగను దోమనుం జొఱఁగ నీయని దట్టపుఁ జెట్లపిండునన్

సాగుచు స్వప్రతాప తపనద్యుతికాండపుఁ గాగడాలచే

మూఁగిన కాటుచీకటుల మొత్తముఁ బ్రక్కల కొత్తిగించుచున్

ఏఁగెఁ గ్రమక్రమంబుగ మహీశ్వరుఁ డేనికయున్నకోనకున్.

గిరితతి కట్టని గోడల

కరణిం గన్పట్ట దారి గనరాని యటన్

నరపతి పద్మశ్యామాముఁ

జొరఁబడి చనుచున్న యట్టి సొరిదిం దోచెన్.

౨౫

ఒడ తెల్లం గనులన్ రచించుకొని యా యుర్వీషుఁ డీక్షింప న

క్కడఁ బెంజీకటి మ్రానిపిండునడుమన్ గార్హొన్న కాయంబు గ

న్నడియుం గన్నడ నట్టులుండ సరిగాఁగాంచంగ నయ్యేన్లు నా

ల్లడుగుల్ ముందుకుసాఁగిడిగ్గియుఁదురంగంబుం బ్రశాంతంబుగాన్.

పరకాయించి కనుంగొని

కరియేయని నిశ్చయించి కడు శ్రావ్యతఁ గి

న్నెరమీటఁ దొడఁగె నాగ

స్వరంబు నహితుండికుండు వాయించు గతిన్.

౨౬

గిరిగర్భము నుండి వలెం

గరి గర్భమునుండి పోటుకొండురు పటతెం

చి రసంఖ్యాకు లపుడు చూ

పటకుం గనువ్రేగుగొలుపు బలదర్పములన్.

౨౯

కండలు దేతినట్టి భుజకాండము ముందుకు దూకఁగా, నయః

పిండములన్ హసింపఁగల బెట్టిదమైన యొడళ్ళు త్రుళ్లఁగా,

దండితనంబు వాడిమియు దర్పము మేరలు మీఱ, నప్పు డా

గండరగండ లొక్కతృటి క్షూపతి డాసిరి సింహగర్జలన్. ౫౦

తలవని తలఁపుగ మనపతి

వలనికి వీతెంచుచున్న వాడిమగల ద

వ్యూలఁ గన మదిఁ దోచెను నా

కలకథ యడ్డంబు దిరిగె నని యవ్వేళన్.

౫౧

కన్నుల్ మూసి గజేంద్ర మంత్రజపముం గావించు చందంబునన్

మన్నీఁ డేమటియుంటఁ దన్ను నిజవీణాగానముం జేసి, పెన్

సన్నాహంబున మీదికింబటచు నా సైన్యంబు వీక్షింపఁ డా

సన్నం;బూడవె బేరసారము లిలన్ సంగీతపున్ మత్తుచేన్? ౫౨

ఒకపరి కన్నులు దెఱవఁగ

నెకిమీనికి నొక్కబొరె డెడమున నకటా

లుకలుక లాడుచు వీర

ప్రకాండు లగపడిరి. నిప్పు రాలెడు కనులన్.

౫౩

కనుమూసి తెఱచు లోపల

జనపతి వారువముపైకిఁ జంగున నెగిరెన్

గనియును వినియు నెఱుంగము

మనమా మెఱుంగులకు నట్టి మాదిరి జవమున్.

౫౪

ఒఱనుండి పెటికి చుటియను

గరకరిచూపులకుఁ దోడు గడు వాఁడితనం

బుఱుకంగ నొడలి నుండియుఁ

జఱచఱ పరసేన పైకి “జై” యనఁ బఱచెన్.

౫౫

తురగంబుఁ బరసెన్యరాశిపయికిం దూకించుచున్ వీక్షమై,

ఘరఘాతంబుల మట్టగించుచును, నుగ్గున్నుగ్గుఁగావించుచున్,

శిరముల్ డుల్చుచు జొన్నకంకులవలెన్, సింగంబులం జించునా

శరభంబట్టులు విక్రమించె మనవత్సత్మావరుం డత్తటిన్. ౫౬

తొలి వజ్రాయుధముం ధరించి పురుహూతుం డదుగ్రిలంబట్టి తె

క్కలు ఛేదించిన ఘట్టముల్, గిరులసంఘంబున్ ఘరట్టాభమై

జలధిన్ దుర్మిన మందరాద్రికథలున్, సాక్షాత్తుగాఁ జూపె ను

జ్వలతేజోనిధి పెక్కురంగముల నా నంగ్రామ మధ్యంబునన్.

సురలను దక్షాధ్వరమునఁ

దటిమిన యా వీరభద్రు ధాటియుఁ గూర్చి

సురఘాతి క్రొంచదారణు

పరాక్రమము నతని యందుఁబగఱకుఁ దోచెన్

౫౭

ఒకపోటొక్క శతఘ్నిగ,

నొక వేటొక పిడుగుగాఁగ, నూర్జ్వలలుడై

కిక్కురించి యని నొనర్పఁగ

వకవకలు యథాయథలును బగఱైరి బభీ!

౫౮

సుడిగాలిరేప వార్వము

కడింది తనతోడ విసరి, కారాకులయ

వ్వడువున నుక్కిరి బిక్కిరి

పడుచుం దాదాల కెగిరి పడిరి పగ అనిన్.

౬౦

తెమలిచికొని తోడేల్పయి

గుమిగొని దండెత్తిపోవు గొటియలవలె ధై

ర్యముఁ దెచ్చుకొనుచు నర్పిసె

న్యము ముందుకు సాగు; వెనుక కడుగిడుచుండున్. ౯౧

సందీ కిట్టులు తద్దయుం బెరుగు తచ్చొండీర్య మార్పంగ న

మ్మందేహారినిఁ గాఁగొగుల్లవలెఁ గ్రమ్మంజొచ్చె సైన్యంబు తే

నిందట్టంబుగ నల్పలంకులను; మన్నీఁ డాత్మఁగైకోక త

త్సందోహంబును బూరికిం; బరులుమెచ్చుం జీల్చిచెండాడుచున్.

కలగుండు పఱుచుచుండెను;

బలఁగంబులు విచ్చిపాటి వచ్చుచునుండెన్

దళవాయి యానదాటక;

పలుతడవ లిదే విధంబు వర్తిలె నటన్. ౯౩

పరులకు గుండె లదల్పెడు

పరాక్రమము బాహుబలముఁ బ్రభువుల కిట్లీ

వఱకున్నదనుచు నెఱుంగను

బరరాజులు కత్తిదింప భవదాజ్ఞమెయిన్. ౯౪

మనదొర కప్పటికొడ లె

ల్లనునలఁగెం; దూసినట్లు లావంతయుఁ దీ

సెను; దప్పిగూరె; హస్తం

బున ఖడ్గముజారె; గీర్తియీలకుఁ బాటెన్. ౯౫

బలవత్తరమగు దైవము

బలఁబు తఱగుటనుజేసి, బలమఱి మనరా

ట్టిలకుఁడుఁ జిక్కెనుబరులకు;

నలబోయల కెత్తువడ్డ హర్యక్షమునాన్ ౯౬

ఎకిమీనిదెబ్బకా యె

త్తికోలునకుఁ గంప మెత్తి దెసలకుఁ దమకా
లికి బుద్ధిసెప్పు వీర

ప్రకాండు లాయయ్య లిపుడు వట్టిరి వానిన్.

౯౭

మనదేవరవారిని విడి

ననుబట్టిన మేలటంచు నాచిత్తమునం

జనియించెఁ గోర్కి; తాదృశ

ఘనపుణ్య మొనర్ప నైతిగద తొల్లింటన్.

౯౮

ననుమర్దించెనుహూనహూనముగ; మానాన్నన్ వధించెంగటా!

తునిమెన్ తెక్కులు మాసహోదరునికిం; దూటాడె మా మేనబా

వను; గావించెనురెండుతుండెములుగాఁ బాదంబులన్ మాదు మి

త్రునికీతం; డని నల్దెసల్ బలిసి శత్రుల్ ముట్టి వత్సేశునిన్.

భరతము పట్టించెద మని

యొఱగొడ్డెంబులను బ్రేలు చొడలినిఁ గత్తుల్

గురిపింప నెత్తియుండిన

తరుణంబున వచ్చి వారిదళవాయి యనెన్.

౧౦౦

“వలదు సాహస మొనరింపవలదు వలదు

ప్రల్లదంబులు పలుకంగ వలదు వలదు

ఒక్కనికీఁ జాలకయుఁ జూపి పిక్కబలము

శిరసు వంపక యివ్విధి మొఱుగఁ దగునె?”

౧౦౧

అని చీదరింపఁ దద్భట

జనంబు కత్తులను డించి స్వాంతము మోడ్పుం

గొనఁ గొలఁది చౌలకుం జని

మొనగానికి దారి నిడిరి భూవరు కడకున్.

౧౦౨

ఆతం డెవ్వఁడొ యాభిజాత్యమునఁ బెద్దెయుండుఁ గాకున్న నా
రీతిఁ శాత్రుఁడైన వత్సపతికి ర్తి మెచ్చుచు దుష్కియా
చేతన్కంబగు నాత్మసైన్యము నిటుల్ చీవాట్లనుం బెట్టునే?
ఏతాదృఙ్మహితార్జవంబు గలవారేకొందఱో యుందిరిల్.

ఏలినవారి యదృష్టము

మేలైనది; దానికన్న మేలైనది పె

క్కేల మన యదృష్టము; తగు

వేళకు దళవాయి వచ్చివేయుట నటకున్.

౧౦౪

అన్నట్లు చెప్ప మఱచితి;

మున్నాగజవార్తఁ దెలిపిపోయిన చరుండుం

గొన్నిప్పులఁ బైఁ జెఱుగెడు

కన్నులతో వారి నడుమఁ గానఁగ వచ్చెన్.

౧౦౫

ఆ మహితుం డంతట మన

స్వామికి వందన మొనర్చి సాంత్యనములతో

సీమములులేని శారవ

భూమిక నెక్కించె; నాకు ముదమయ్యె మదిన్.

౧౦౬

“కొనిపోండు జేసికి నీ

తని నందల మెక్కజేసి త్వరగా” నని య

మొనగాడు వచించిన దా

నను దత్ప్రద్యోతువంచనంబని తెలిసెన్.

౧౦౭

మన ప్రభువుల నప్పగతురు

గొనిపోవుచునుండ ‘నడ్డుగొందును; నే జ

చ్చినఁ జత్తు’నని తలంచెయు

వెనుకాడితి వచ్చి తెలుప వృత్తం బెల్లన్.

౧౦౮

ఈ పాపపుకన్నులతో

క్షూపతిఁ గొంపోవుచుండ శత్రులు గంటిన్

ఆ పార్థివు నుప్పుం దిని

నీపగిదిని బలిసియున్న యాయొడ లేలా!

౧౦౯

మనప్రభువునుగొని వారటు

సనఁ జేతులుపిసిగికొనుచు సత్వరగతిన్

మనసేనలు గలచోటికిఁ

జనుదెంచితిఁ బంపఁదలఁచి జనపతిఁ గొనితేన్.

౧౧౦

కాని రుమణ్ణాంతుఁడు మన

సేనాపతి “యిట్టిచేత చేతులు కాలం

గా నాకులుపట్టుట” యని

తా నిశ్చయపఱచె; నట్టి తఱి దాటుటచేన్.

౧౧౧

మన మెల్లర మింతకు మన

జనవరుఁడు సజీవుఁ డంచు సంతోషింపం

జను; మొలలోతగు దుఃఖం

బుననున్ మోకాలిలోతు మోద మనుగతిన్.

౧౧౨

మనసైన్యమునకుఁ దల దీ

సిన చందంబయ్యె; మనదు సేనాపతి మో

మును మీకుఁజూప వెఱచుచు

జనుదెంచుచునుండె వెనుక సంకోచముతోన్.

౧౧౩

శ్రీ పార్వతీ మనోహర!
స్థాపితకీర్తి ప్రతాప ధామోద్దామా!
భూపతి! వేంకటరామా!

ఆ పైకథ నవధరింపు మయ్యా! ప్రీతిన్.

౧౧౮

యాగంధరాయణం డా

వేగీగతిఁ దెలిపియున్న వృత్తము విని యు
ద్యేగము డెందము గలఁపగ

వ్రేగున వంగంగ సిరసు పెంపటి నిలిచెన్.

౧౧౯

నిలిచి దిక్కుల శూన్యదృక్కులను బఱచు;
వేడినిట్టూర్పులను బుచ్చు; వాడిమోము
పోడివీడంగఁ జింతల మునిగియుండుఁ
బరహృతస్వీయపతికయా భార్యవోలె.

౧౧౬

కలగుండు వడుచు నివ్విధిఁ

గొలంది తడవిట్లు తలఁచుకొనె మది, “వేక

న్నుల మెలఁగుచున్నఁ బగతుండు

బలిమిని మాపైని సొడ్డు వైచెను గట్టా!

౧౧౭

నీరింద్రావపు పక్షు లేనియును క్షోణిన్ వేని పేర్విన్నచో;

నే రాజేంద్రుని పాదపద్మములు “త్రాహిత్రాహి”యంచాడుచున్
రారాజుల్ బామిడీకముల్ వదలియర్చుల్ సేతురో! యాఘనుం
డేరీతిం బగవాని మ్రోలఁ గయిదోయింగట్టి నిల్వంబడున్?

విశ్వ మేలునకులుఁ డశ్వశిక్షకుఁడైన
పగిది నయ్యె మాదు ప్రభువు బోదుకు
వ్యాధికుంఁ గాని యశాషధం బున్నదే
విధికిఁ బృథివి నెల్ల వెదకిచూడ?

నెఱికిం గట్టి గిరింద్రముఁ
జగచర పెకలించి లాఁగుచందంబున దు
ష్కరమగు కార్యముఁ బగతుఁడు
విరచించెను సుకరముగను విధి నేమందున్ ?

కనులం దెఱచియె నిద్దురఁ
గొనుచున్న నహర్దివంబు గూఢతరముగాఁ
జనుదెంచి పరుఁడు గేల్
యిని, గాజులు దొడిగిపోయె నివ్విధి నాకున్.

౧౨౧

నలుగురిలో మునుపటివలె
దలయెత్తుక తిరుగు విధము దప్పెను నా కీ
యిలఁ జెత్త నాళ్ళు వచ్చెను;
దొలంగిచనె మెత్తనాళ్ళు దూరంబునకున్.

౧౨౨

కొండల బెండులఁ జేసియు
బెండులఁ గొండలనుజేసి విధి దుర్వశమై
తాండవ మాడునుగద! యు

ద్దండుం డిందుండుఁ బడఁడె దానియిరుసునన్? ౧౨౩

పరకృతమైన యీపరిభవంబున కన్నను నన్నుఁ గాల్చు డె
ప్పరముగ నవ్విపోగలరు వారలు వీర లటన్న భావ మి
త్తటిని; మగండు బిట్టడఁచు దానికిఁ గాకయుఁ దోడికోడ లే
డైనగునంచు నేడ్చెడి సతిం దలపించుచునుండె మత్కథల్.

అనుకొన్నుండఁగ నిట్లు నెత్తుకొని మొండై నంగనన్ రాని యా
తని మోముం దిలకించి చారుడనెనంతన్ “దేవరా! కొండ క్రుం
గిన చందంబున మీరె యిట్లయిన నీకీడుం దొలంగించి మే
లొనఁ గూర్పంగలలాఁతి మేటిమనకొండున్నే స్వరాష్ట్రంబుగన్?

క్షితిని నీతుల్యుఁ డగు కుశాగ్రీయ బుద్ధి
కాగడా లేసి వెదకినం గానరాఁడు
మొక్కవోవు తెఱుంగని బుద్ధినీది
పదను సెడివోనినీతి నీయది తలంప.

౧౨౬

వచ్చి వేతువు ముక్కునం జొచ్చి కంటఁ
గంటి పాపను దీసెడు దంటవీవు;
పొడుపుకత లట్లు నీ పన్నుగడల విప్ప
నాదిశేషుని కేనియు నలవిగాదు.

౧౨౭

బ్రహ్మవ్రాసిన వ్రా ల్చెఱుపంగఁ గలవు;
బ్రహ్మ వ్రాయని వ్రాలను వ్రాయఁగలవు;
తిమ్మి బ్రహ్మాని; బ్రహ్మానిఁ దిమ్మిఁ జేయు;
చదురుడవు నీవు; చింతింపఁ జన్నె? దేవ !

౧౨౮

బెడిసెను వ్యవహారం బి
ప్పుడు; మెల్లఁగ ముండఁబడ్డ పుట్టంబును బి
ట్టొడుపునఁ దప్పించిన గతి
నొడయనిఁ దప్పించి మేళు లొనగూర్పఁ గదే?

౧౨౯

ఇతికర్తవ్యత నీకుం
బ్రతిబోధము నేయదగ్గ వాడనె స్వామీ !
చతురోపాయజ్ఞుండ; వు
చితజ్ఞుడవు; పాజ్ఞుడవును జెప్పఁగనే లా?”

౧౩౦

అనుచుం బల్కుచునుండ నంతిపురి వత్సాధీశ్వరున్ స్వీయ పు
త్తునిఁగొంపోయెను గూటయోగమునఁబ్రద్యోతుండటంచుగ్రవా
ర్తనయో! పాపముమూఁడుకాళ్లముదియారాణ్మాతయాలించివెం
టనె నిర్ఘాతముచేత మొత్తబడుచందంబొంది మూర్ఛంగొనెన్.

భుగభుగమని పూరింటికి

నెగఁబ్రాకెడు నగ్గివోలె నీవృత్తం బా

నగరంబున కెగఁబ్రాకెను

బాగిలె; నొగిలెం బ్రజాసమూహంబు గడున్.

౧౩౨

తమనెచ్చెలి తమ చుట్టముఁ

దమ ధర్మప్రభువుఁ దమదు దైవము నని వ

త్సమహీందునికై యాప

ట్ను మెల్ల నట్టుడికి నట్లెడందన్నుడికెన్.

౧౩౩

ఏవలన నాలకించిన

నే వారల నోటవిన్న నేలికపయిఁ బల్

దీవనలును బగతునిపై

వేవేల్ శాపములు దక్కఁ బెఱలేవు నుడుల్.

౧౩౪

తొలికాలంబున నిల్వలాసురుఁ డగస్త్యున్ మ్రింగి జీర్ణించుకోఁ
గలవాడయ్యెనె? సైంహి కేఁరుఁడునురాకాచంద్రునిన్ మ్రింగి వె
ల్పులకుం గ్రక్కడె? గుఱ్ఱముందినిన యా శ్వానంబు చందాన నీ
పలుగా కెట్లఱిగించుకోఁగలఁడు? మావత్సేషు నండ్రెల్లరున్.

తమ రాజేంద్రుఁడు స్వస్థగాత్రుఁడయి భద్రదంబొందిప్రద్యోతుబం
ధముఁ దప్పించుకవచ్చి దర్శనమిడం దత్పొరు లాశించి దై
వముఁబ్రార్థిం; త్రభిషేకముల్ సలిపి గొ బృండ్లప్పనల్ సేత్రుపా
నముఁగావించురుకట్టుచుంద్రుముడుపుల్; సాగింతు రారాధనల్

నగరస్థితి యిట్లుండఁగ

జగతీపతిజనని పంపె సందేశంబుం

దగ మూర్ఛదేటి సచివుం

డగు నా యశాగంధరాయణార్యుని కిట్లుల్.

౧౩౭

“నా పుత్తుఁడు నీ మిత్తుఁడు

పాపాత్ములచేతఁ బట్టు వడెనని వినియున్

ఈ పగిది మొండి కట్టెగ

నై స్త్రాణము పోకయుంటి నన్నా! వింటే!

౧౩౮

అనఘా! నా కీ ముదుసలి

తనమునఁ బైబడియె బెట్టిదం బిది ముది ము

ప్పున నంగిటి ములన నా

ర్చినఁ దీర్చినఁ నీవె! విశ్వసించితి నిన్నే!

౧౩౯

గాలినిఁ ద్రాడువేనగల గండరగండఁడ; వీడినేలఁ బా

తాళముఁ జొచ్చి పోవఁగల దంటవు; పట్ట పగంటఁ దారకా

జాలము మొల్పఁ జేయుదువు; శైలములన్ భువిఁగుంగఁ జేయఁగాఁ

జాలుదు; మింగరానికడి క్షమా తలమందొకఁడున్నె నీకికన్!

తిరుగదునీ ప్రజ్ఞాస్త్రము

దిరుగును బ్రహ్మాస్త్రమే; ద్వదీయ రహస్యం

బెఱుగుదు వీవొ కరుండవె!

యెఱుంగుఁ దనకాళ్లు, తానయి భుజంగ మిలన్

౧౪౦

ఎదు రీదిపోవఁ గల వా

పదంబుధి కరుళ్లయందు, బద మెన్నందుం

గుదియింపవు వెనుకకు; నీ

యది భల్లూకంపు పట్ట టందురుగాదే!

౧౪౧

తెలుపఁగ వతియునె సర్వముఁ

దెలసిననీ కొకటి? నీవె దేవుండవు మా

కొలమునకుఁ; బుత్త్రభిక్షకు

“నిలిచితి నాకొంగు సాచి నీ దగు మోలన్

౧౪౩

అనెడు సందేశ మాద్యంత మాలకించి

పుత్త్ర భిక్షను బెట్టుమన్ ముసలి యవ్వ

మాటలకు నొక్క పెట్టున మంత్రవరుఁడు

మునిఁగి పోయెను గన్నీటి ముంపునందు.

౧౪౪

కొలఁది కాలంబునకుఁ దెప్పిటిలి యతఁడు

రాణికిం జెప్పి పంపె” నా ప్రాణములను

మా ప్రభుప్రాణముల కొడ్డి మరలఁ దెత్తు

గుండెపైఁ జేయినిడి నిద్రబొందు మీరు.

౧౪౫

నెలలోపల శత్రుల నొక

కొలికికిఁ దెప్పించి నీదుకొమరునిఁ దెత్తున్

నిలుపకయుండిన నీ క

న్నులకడ యశాగంధరాయణుడఁగానుజుడీ!

౧౪౬

పరమంత్రులవిడి నాకే

కిరీటముం బెట్టి పెద్దకీర్తించిన నా

దొరరుణము దీర్చికొదగు

తరుణం బాసన్న మగుట ధన్యుడ నైతిన్.

౧౪౭

అని ప్రతినవట్టి యాశ్వా

సనముల నోదార్చి తల్లి, సాధన చింతన్

మునుఁగుచుఁ దేలుచు నుండఁగ

జనుం డొకం డేగు దెంచి నచివుని కనియెన్.

౧౪౮

అల విప్రోత్తము లీదినంబు మనరా జారిష్టశాంత్యర్థ మ
ర్చలుఁబొరాయణముల్ రచించిగుడిలోఁ బ్రాశింపఁగూర్చుండఁగా
మొలకున్ గోచులు నొదలం గవులు కంపుంబేలికల్ చింకిపాఁ
తలుమైజుట్టివెడంగువాఁడొకఁడుతత్త్వాంతస్థుడైచూచుచున్.

నవ్వుచు దనచేతలచే

నవ్వించుచు బరుగు లిడుచు నలువలయులకున్

రివ్వునఁ గట్టెను నేలం

ద్రవ్వుచు నెగి రెగిరిపడు చతఁడు గొంతాడెన్.

౧౫౦

అడుచు బాడుచు నతఁడా

బొడబులను గూర్చి యిట్లు వలికెను “మీరల్

గూగుం గడుపాఱి దినుం;

డోడక యభ్యుదయ మొందు నొడయం డనుచున్.

౧౫౧

అతఁ డదృశ్యుఁ డయ్యె నక్కాలమున యందె

విడిచి తనదు వెడఁగు వేస మచట;

నతఁ డెవఁడొ? యేటి కరుదెంచెనో? యదృ

శ్యత్వ మేల కనెనో? చాల మెఱుంగ.

౧౫౨

అది యిది చదువుచు నడుమ

‘న్నిది వ్యాసప్రోక్త’ మీరలెఱుంగుం డనుచుం

బదిఁబదిగఁ బలికె నాతఁడు

మొదటనె యిద్దాని మఱచిపోతిని దెలుపన్.

౧౫౩

కొనితెచ్చితి నిదిగో! యీ

తని వెంగలి వేస మంచతఁడు గాన్పింపం

గని పెగ్గడ దీర్ఘాఱ్ఱ

చనపరుడై యలఁతి తడవు శాంతత నుండెన్.

౧౫౪

క్రమముగ నున్మత్తునికథ

విమృశించి పరామృశించి వేమారులు “ని

క్కముగ నిది వ్యాసఘట్టమె

సుమి” యని లోలోన నవ్వుచుం దలయూఁపెన్.

౧౫౫

తన కావీటిండి కతన్

వినిపించిన వానికాత్మ విరచితమగు వ్యా

ఖ్యను వినిచె నరటిపం డొ

ల్చిన గతిఁ దెల్లముగ మంత్రీశేఖరుఁ డంతన్.

౧౫౬

“భగవానుం డగుబాదరాయణుఁడె యిబ్బంగిన్ స్వకీయాత్మజుం

డగు పాండుక్షితిపాలువంశ్యుఁ డగువత్సాధీశుపైఁ బ్రీతిచే

నొగిఁ దత్సాధనమంత్ర మగ్నమతి నా కున్మత్తవేషంబుతోఁ

దగుకార్యంబుపదేశమియఁగఁ దనంతన్ వచ్చియుండుం గనన్.

తన వేసంబిట విడుచుట

నను నీవేసంబు సాధనంబుగఁ గొని యు

జ్ఞని కేఁగు మనుచుఁ గఱపుటె;

వినవచ్చె నుపశ్రుతియును వేయేల యితన్?

౧౫౮

ఉడుపులు గావివి వ్యాసులు

కడుదయ మాకొసఁగు మంత్రకవచము; దీనిం

దొడవుగ నొడలికిఁ దాల్చిన

నడలునఁ బట్టవు పరగ్రహంబులు నన్నున్.

౧౫౯

ఒడయం డభ్యుదయంబును

ఒడయు నటం చామహానుభావుం డనున

న్నొడు వాశీర్వాదమనూ !

పుడమిని వితగావు దివ్యమునుల వచనముల్.

౧౬౦

మా పాలి భాగ్యదేవత

ద్వైపాయన మానిమాకుఁ బ్రాపై యుండం

బ్రాపింపఁ జాలమే ము

న్నాపాండవవీరు లందినట్లె జయంబున్?

౧౬౧

తె మ్మా వెంగలిదుస్తులంచుఁ గొని మంత్రిశ్రేష్ఠుఁ డాత్మీయ కా
యమ్మందున్ ధరియించి చూచుకొని స్వీయమ్మైన రూపంబు న
ద్దమ్మందుం గుఱుతింపఁజాలక తనుం దానై యొకింతేనిఁ జి
త్తమ్మందుందలఁచెంజయంబిఁకఁగరస్థంబయ్యెఁబోయంచునున్.

పిలిపించి యంతఁ దమ ప్రభు

చెలికాని వసంతకాఖ్యు సేనాధ్యక్షున్

తెలివిపరు రుమణ్ణంతునిఁ

దెలియంగాఁ జేసి మంత్రి దీని సకలమున్.

౧౬౩

మును జరాసంధు ప్రోలికిం బోవు శౌరి

తనకు భీమార్జునులఁ దోడు కొనిన యట్టు

లా యవంతీ పురంబు పై కరుగఁ దలచి

యాతఁ డొందెను వారి సాహాయకంబు.

౧౬౪

తనవచ్చుదాఁక రాజ్యం

బును గావఁగఁగట్టు దిట్టములఁ జేసియుఁ ద

తణమున “శుభస్య శీఘ్ర”

మ్మని వారల హెచ్చరించె ననుసరణముకై.

౧౬౫

శ్రీ లక్ష్మీరెడ్డి పుత్రా!

చాలితపర! రామలింగ జనపతి పౌత్రా!

శ్రీలా! వేంకటరామా!

ఆలింపుము పైని జరిగినట్టి దగు కతన్.

౧౬౬

శ్రీమణక భూమికంగొని త్వరం బృతనాపతి వెంటనంట, జి
త్రముగ విదూష కాకృతినిఁ దాల్చి వసంతకుఁడేగు దేరఁ బా
ర్శ్వమున మహర్షి పుంగవుఁడు సాత్యవ తేయుఁడొసంగు వెట్టి వే
సముగొని మంత్రచంద్రముఁడుసాఁగె నవంతికిఁదాఁబయాణమై.

శాలంకాయన మంత్రిన త్తముఁడు వత్సత్మాపతింబట్టి “యి
వ్వేశన్ లోబడె నస్మదీయకరికిన్ వేటన్ మహాసింహ” మం
చోలిం బుచ్చిన వార్తగైకొని యవంతుర్వీశునిం దాసి జం
ఘాలవాతము దెల్పి రబ్బరపడంగా విన్నవారెల్లరున్. ౧౬౮

విని ప్రద్యోతుఁడు దద్వా

ర్తను గ్రహియింపండు వత్స రాజ పరముగా

ననుకొనె “నెవ్వఁడు వత్సేం

దుగ్గిఁ గొను యాగంధరాయణుఁడు మన” ననుచున్. ౧౬౯

తావున దానికి నుజ్జయి

నీ విభుఁడెదఁ బెద్ద యెలమినిం బొందమినిన్

ఁగి వాచ్యార్థంబును దూ

తావలి స్పష్టికరించె నత్తటిఁ బతికిన్.

౧౭౦

అప్పటికి నమ్మకయు సందియంబు బొందు

“మాయికుండైన యాగంధరాయణుండు

సృష్టి సేసిన కృత్రిమ క్షీతివరుండో!

అన్యునతఁ డంచు బ్రమసిరో! యనియుఁ దలంచె.

౧౭౧

క్షీతివిభుడు గుచ్చిగుచ్చి ప్రశ్నింపఁ దొడఁగె

దగ్గ ప్రత్యుత్తరములు మాతలును నిడిరి

వేసె నడ్డు సవాళ్లు భూవిభుడు మరలఁ

జరులును దదుత్తరంబులే తిరిగి యిడిరి.

అనుకొను మ్రుంగరానికడి యంచు; మరిం గొఱకంగరాక ప

ల్కానలకు బిట్టెదుర్తిరుగు కొబ్బరికాయగదేని మర్త్యుఁ డెం

చును; స్వకరస్థమైన నది చూడఁడు చిక్కిన యట్లు; సంశయిం

చును దనభాగ్యముం గుఱిచి; ట్లోణి నిదేవిధి మేలివేళలన్.

పూర్వపక్షంబువై వేసి పూర్వపక్ష

మాతఁ డొక్కింత తడవు సిద్ధాంతపఱచె

సమర సమ్మర్దమునఁ గేలు జాతిపడిన

వారిడిన వత్సపతి వీణైబట్టి తుదికి.

౧౭౪

మొద లిట నొక పాదంబును,

దదుపరి యర్థంబు, నా పిదప ముప్పావుం,

దుదికిం బూర్ణంబుగఁ బతి

కెదఁగల సంశయము విచ్చె హిమము విధమునన్.

౧౭౫

ఆ వార్తం గొనితెచ్చువారి కపు డర్హంబైన సత్కారముల్

కావించెన్; నిజయోధపంక్తికి బహూకారంబు లర్పింపఁగా

భావం బందుఁ దలంచె; బండువులు సల్పంజేసెఁ బట్నంబునన్

యావత్తోణి లభించినం గలుగఁజో దాహర్షమాతేనికిన్.

౧౭౬

వేనిని దేటిచూడఁ బరవీరులు గొంకుదు రాత్మఁ; గాంచఁగా;
 వేనిని దృష్టితాఁకునని భీతివహించును మిత్త్రకోటియున్,
 వేనికిన్ తపింతు చలివెల్గును జూడఁ జకోరికల్ వలెన్
 మానిను; లాతఁడీతఁడెసుమా! యనుకొంచును గాంచి రాతనిన్.

శాలంకాయనుఁడాక్షతాంగుఁ డగు వత్సత్మాపుఁ బ్రద్యోతభూ
 పాలార్జుం బిలిపించి వైద్యవరులన్ స్వస్థాత్ముఁ గావించి త్మా
 పాలార్జుంబగు మన్ననల్ నడప నేర్పాట్లన్ రచింపించి త
 త్కాలంబందు వసింపఁజేసె నొకబంగార్మేడలో నాతనిన్.

ఒకరుడు స్నానమామతలఁ పూనఁగఁ దోడును వేడినీరు; వే
 తొకఁడుధరింప దువ్వలువ లుజ్జ్వలభూషలు దెచ్చియిచ్చు; నిం
 కొకరువు; డారగించుటకు నుత్తమభోజనమున్ రచించు; సే
 వకులిటువత్సరాజుఁ గొలువం గను సన్నల వేచియుందిట్లన్.

అడుగులకు మడుగు లొత్తుచు

నడిగిన యది సృష్టిసేసి యైనను నుడి వెం

బడిదీర్చుచు రెండవ తమ

యొడయనివలె నతని గొలుచు చుండిరి వారల్.

౧౮౬

ముని మాపుల నాతేనికి

దినదినమును వచ్చి దృష్టిదీయుదు; రొగి దు

మ్మినను “చిరంజీవ” యటం

చనుదురు ముదిము త్తయిదువ లాప్రభు నాజ్ఞన్.

౧౮౭

యువరాజును బగిదిని నా

టవప్రాణమునట్లు స్వీయ మగునంగములో

నవయవమును జందంబున

నవంతివతి వత్సరాజు నాదృతిఁ జూచున్.

౧౮౮

తొలి వేనిపేరు సెవులకు

ములికివలెం గ్రుచ్చుకొనుచు బుట్టించెను నొ

వ్వల యమృతధారయై యది

కలిగించెను నేడు హాయి ట్టాకాంక్షానికిన్

౧౮౯

అవసరంబువట్టి యక్కఱచే నేటి

శాత్రవుండు రేపు మిత్రుడగును

బ్రకృతిచేత నొకడు బాంధవుండును గాఁకొ

కండు శాత్రవుండు గాఁడుగాదె!

౧౯౦

ఆవంతేనిఁ గొఱంత గల్గనిగతి న్నత్యంత మర్యాదతో

యావన్మందియుఁ దన్ను శత్రువులెఁగా కాత్మీయుఁగాఁ జూచినన్

సౌవర్ణంబగు శృంఖలాచయముచే సంబద్ధుఁ గావించి న

ట్లావత్సక్షితిపాలుఁ డెంచుకొనె నన్యాధీనతన్నుంటచేన్. ౧౯౧

చెఱసాల పేరువడయని

చెఱసాలగ నతఁడు దలఁచు స్వీయంబగు బం

గరుమేడ; నెంచు భటతతి

నఱిదిగ యామికులుగాని యామికులనియున్.

౧౯౨

తన మేడకు నల్లెన వే

కనులు గలుగు భటకదంబకము చేతుల వి

చ్చిన కత్తులూని రేబవ

లును గావలి కాయు నట్టులు విభుం డరసెన్.

౧౯౩

తను బంధించుటఁ జేసి యొక్కపరిక్రోధంబూనుఁ బ్రద్యోతుపైఁ

దనుమర్యాదగఁజూచుచుంటనుదదౌదార్యంబెదన్ మెచ్చుభూ

పునికిన్ నమ్మినబంటులై తనకుఁ గొల్పుంజేయు నా కింకరా

ళినిమన్నించును దత్ప్రవర్తనకునోలిన్ వత్సరాజయ్యెడన్. ౧౯౪

ఒకసారి తెక్కల నూగించుచును మింటఁ

బటచెడు పులుగుల బంతిఁగాంచి

ఒకసారి సురగాలి వక వకలై కడుం

గడుఁ బాటుతెంచు మేఘములఁ గాంచి

ఒకవేళ స్వాభ్యస్త యోగబలంబున

వినువీధి నడయాడు మునులఁ గాంచి

ఒకవేళ యంత్రబలోద్ధతిమై నాక

సమునఁ బర్విడు విమానములఁ గాంచి

తన్నుఁ దప్పించికొని పోవ ధరణి విభుఁడు

వారి వారి సహాయంబుఁ గోరు చెడఁద

నదనుకై వేచియుండె దై వానుకూల్య

మునకు నెంతేని దపియించు కొనుచు నటనె.

౧౯౫

౬

శ్రీ రమాకుమార జిహ్వాపవై భవ!

పోషితార్థి నుకవిబుధ వరేణ్య!

దాన విజితకర్ణ! మాననీయయశస్క!

అవధరింపుమయ్య! యీపయికత.

౧౯౬

తొలుతందానుదలంచుచందమునఁ బ్రద్యోతుండుశిష్యాత్వముం

నల్లిగింపంగఁ దలంచి కన్యకకు నూత్నప్రాయలీలా సము

జ్వలకావాసపద త్త కాయుదయన త్కృపాల్పానిఁ డాసి ముం

గలనం బ్రాంజలియై యతం డడిగి యోగక్షేమ మా పిమ్మటఁ.

తన కూతురి నెరగించియు

వినయంబున విన్నవించి వీణాగానం

బును గఱపుమనుచు నర్పిం

చెను; మదనుం డిరువురికిని సేసలు సల్లెన్.

౧౯౮

తలవని తలఁపుగ తేనికిఁ

దలిరుం బోడికిని స్మరనిధానము లచటన్

సులభంబుగ లభ్యపడెం;

దెలియునె యేవేళ కేయదృష్ట మొదవునో?

౧౯౯

కనులెత్తు న్నొకతూరి యాగురువరుం గాంచంగఁ; దోడ్తోన వ్రా
ల్చునుజి త్తంబుగలంగఁ; గ్రేవలకుఁజూచున్; జూచుచుం దిప్పుచోఁ
దనచూపుల్ గురుచూపులుంగలియనాత్మన్ నవ్వుకొంచున్ మర
ల్చును శ్రీవాసవదత్త తండ్రికడఁగూర్చున్నట్టి కాలంబునన్.

కంత దఘ్నుంబు కోపంబు గలిగియున్న

నాయవంతీశుప్తార్థనం బాదరించె

నలరు విల్తుండు దన డెంద మందుఁ జొచ్చి

బెట్టిదం బైన యాజ్ఞఁ గావించు కతన.

౨౦౦

లలితప్రాయాకారా

దుల నన్యో న్యాత్మలందుఁ మాటిన యవ్వా

రల శైష్యో పాధ్యాయిక

యిల నేగతి సాగునో! యదీశుడె యెఱుగున్.

౨౦౧

మఱునాడె మంచిరోజని

సిరపఱచి యవంతివిభుడు సెలవుంగొని కూ

తురిగొని వెడలెను; నవ్వుచు

గురుండు దీవింప మొక్కి కోమలియుఁ జనెన్.

౨౦౩

తన పయ్యంటనుబట్టి వెన్కదెసకుం దన్నెవ్వరో గుంజుచుం
డిన చందంబున, నేరలో పిలుచు మాడ్కిందన్ను, నక్కన్య ని
ల్చును మార్గంబునఁ; దిప్పుఁగై శ్యతిమిరస్తోమంబు వాయంగ మ
బ్బినదోబూచులనాడుజాబిలికిఁ దమ్ముండైన నెమ్మోమునున్.

తరుణీ సరోజినీ ముఖ

సరోజగంధంబు వలచి క్షౌపతి దృగ్బం

భరచయము వెంట నంటెను

బరమామోదంబు పారవశ్యము గొలుపన్.

౨౦౫

తెలవాటు నెప్పు? డాక

న్నెలమానిక మెపుడు వీణె నేర్వంగా నా

వలనికి వచ్చునో? యని పతి

తలంచె; నా చెలియు నట్ల తమకించె జనన్.

౨౦౬

తనరాకన్ మునుముందుగాఁ జెలులచందానన్ నివేదింపఁగాఁ

దనమైతావులు, కాళ్లు జవ్వనపు మత్తాచేతఁ దొట్టిల్లఁగా,

వెనుకన్ లాఁగఁగ సిగ్గుదొంతరలు, తద్వీక్షాభిలాషంబు ముం

దునకుం దోయఁగ డాసెఁ గన్య నృపచంద్రున్ వల్లకీశిక్షకై.

తన ఘోషవతీ వీణను

గొని వాసవదత్తవచ్చి కూర్చుండఁగఁ జెం

తను గన్యాప్రాయముతోఁ

జనుదెంచిన పలుకు వెల్లది చందమునఁ దగెన్.

౨౦౭

తొలినాఁ డాచెలి నిల్చెదేశికునికిన్ దూరప్రదేశంబునన్

మలినాఁడొక్కరవంతముందుజరిగెన్; మర్నాఁడికంగొంత ముం

గలికిన్; నాలవనాడు మిక్కిలియు సాగంజొచ్చె మున్ముందు; క

వ్వలఁ గొన్నాళ్ళకు వానియంకతలముం బ్రాపింప నుంకించెనో!

తొలినాఁ డూఱక గురు పలు

కులువిని తలయూఁచె; నెలమిగొని యూఁకొఱెన్

మలినాఁ; డాడెను బదు ల

వ్వలినాఁ డొగి; మాట గలిపె బైనాఁడు *768* *55* ౨౧౦

వలపుల్ చిమ్ము కటాక్షమాలికల నా పద్మాక్షి యాతేనిఁ జ
క్కిలిగింతల్ కొలిపెంగడింది; నగుచుం గ్రేళ్ళాటు గ్రేగంటిచూ
పులతో వాసవద త్త యంగకములన్ ముద్దాడు భూజాని; వం
తులు వారిద్దఱు వేసికొన్నకరణిన్ దోఁచున్ విచారింపఁగన్.

చెలఁగి కొన్నీటి కెదు రెక్కు చేప వోలె

నతని చూపున కెదు రెక్కె నతివచూపు

నెలకు నెగఁబ్రాకు వెన్నెలపులుఁగు వోలె

బతిమొగంబున కెగఁ బ్రాకె బడఁతి చూడ్కి. ౨౧౨

ప్రమదంబాట గురుండు క్రొత్త కృతులన్ వాయించి

చూపించు వ్యా

జముతో వాసవద త్తవీణఁ గొనుచున్ స్పర్శించు నాకన్యహ

స్తము; దానం బులకించి మై మఱపునం దాఁకించుఁబైకొంగు నా

యమయు; న్నివ్విధినేర్పు శిష్యకు నుపాధ్యాయుండు

పాఠంబులన్. ౨౧౩

కడకంటి చూడ్కిపోట్లకు

జటవే్రటుల, లేతనవ్వు సవరింతలకున్

ఒడలియొయారంబుల నా

పడఁతి తోడ్తో నొసంగు బ్రతుక్తురమున్.

౨౧౪

పతి కొలది తడవులో న

దృఢతమగు వేగంబున స్వరములు జంట లలం

కృతి గీత వర్ణ కృతు ల

ప్రతిమాన ప్రజ్ఞయైన రమణికి నేర్పెన్.

౨౧౫

గురువదనారవిందమునకున్ భ్రమరీవిధమున్ వహించి యా

సరసిరుహాక్షి శిక్షణము సల్పుతఱిం గృతి మీటు మంచుఁ ద

న్గురుఁడడుగంగ నొక్కపరి నొక్కును వర్ణము; గోరవర్ణమున్

అఱిముఱి మీటుజావళి లయశ్రుతిశుద్ధికి సున్న వెట్టుచున్.

మరియొక్కసమయమునఁ గి

న్నెరమీటుచు మీటుచుఱక నింగిని మీటున్

గరమున; నాచార్యుం డా

సరసత్వంబున కెడంద సమ్మదమందన్

౨౧౬

తరుకొమ్మ చిగుర్చును న

త్సరమున కొకపరియె; గురువసంతుని మహిమన్

ధరసీకొమ్మ, చిగుర్చుచు

విరిదొడుగుచు నుండె నెల్లవేళల యందున్.

౨౧౭

లలనకు వీణాకళతో

వలపులు దివసక్రమమున వర్ధిల్లెను మి

క్కిలి; లజ్జ లొజ్జ వడియెను;

వలరాజు కలంపజొచ్చె బట్టి యెడందన్.

౨౧౮

చదువను పేరిడుకొని చని

యుదయనునే చుట్టుకొనుచు నుండును సతమా

మదనతి వెంపరలాడుచు

హృదయంబునఁ, దేనెతెట్టె నీగయుఁ బోలెన్.

౨౧౯

కలిసెను డెందంబులు; వా
క్కులు గలిసె నొక ల్లోకభృ; కూర్మిని గాయం
బులు గలియఁ దలఁప నొకపరి
చలపాదిగ దాసివచ్చి సతిఁ గొంపోయెన్.

౨౨౦

౭

శ్రీపారల పల్లీపతి!

శ్రీపతిపాదాబ్జయుగళ భృంగితమతి! వి
ద్యాపతి! వేంకటరామా!

ఆ పైకథ నవధరింపు మయ్యా! యెలమిన్.

౨౨౨

సంగీతంబది నాఁడునాఁటికిని హ్రస్వంబయ్యె నా శిష్యకున్,
సంగాతం బతిదీర్ఘమయ్యె గురుతో నానాఁటికిన్; దత్త్రియల్
రంగారెందగ మూఁడుపూవులునునార్కాయల్ విధంబొంది;న
ర్వాంగీణంబుగ వారలొండొరులలో వ్యాపించిరొక్కుమ్మడిన్.

గురుదక్షిణ నిమ్మని శి

ష్యురాలిఁ గోరంగ నవ్వు చొజ్జ చతురిమం

గరలత లాతని మెడ నిడి

పరిరంభ మొనర్చి యొసఁగె వాతెఱఁ బ్రీతిన్.

౨౨౪

తేరకుఁ దేరగఁ దేటులు

పారని తంగేటిజుంటి వడుపున నచటన్

వారొండొరులకు దొరకిరి

వారలదగు పూర్వపుణ్య ఫలపాకమునన్.

౨౨౫

తనదా ఘోషవతిన్ స్వకీయముగ నాతన్వంగి గైకొంట న
జనపాలుండు దలంచి వీణియగ నాచంద్రాస్యనే యారు నాఁ
గను దండంబును హారతంత్రులుఁగుచాఖ్యం బొల్చు తుంబీఫలం
బునువీక్షించిసతంబుమీటుకొనుచున్ మోదించుచుండుంగడున్
నడకలఁ గ్రొత్తకొత్తరచ నంబుల నేరుపు; నాటపాటలం
గడుఁగడుఁ బాఠభేదముల కల్పనఁజూపును వేషభాషలం
గడుకొని మేలిచందములఁ గన్పటచుం దనశిష్యురాలి కా
పడుచుగురుండు; శిష్యగురు భావము లివ్విధికిం దిగెం దుదిన్.

ధరియించి పావడా నరుదెంచు నొకతూరి

చేరు వేటొకసారి చీరఁదీర్చి

తొడిగి మైబంగారుతొడుగు వచ్చు నొకప్పు

విరులుదాల్చి మరొక్కవేళ డాయు

విచ్చేయు జడయల్లి వెండుక లొకమారు

వేంచేయు నొకపరి విరియఁబోసి

కైసేసివచ్చును గస్తూరి నొకపుడే

తెంచు వేటపుడు చెందిరము దిద్ది

మార్చి మార్చి యిట్లు మవ్వంపుఁబోడి ర

త్నాంబ రాదు లహరహంబుఁ దాల్చు

నప్పగించుచున్న చొప్పున గురుఁ డిచ్చి

నట్టి పాఠములను నప్పు డపుడే.

—౨౨౮

కనువిందై తగ విప్పకొన్న పురినాఁగన్ గేశజాలంబు చ

క్కని చిత్రాంబరమున్ ధరించికొనిరాఁగాఁజూచియాచార్యుఁడా

వనితారత్నము నెమ్మినింబలెనె యాహ్వనించి లాస్యంబొన

ర్పనుదాళంబులు దట్టఁబూనును గరద్వంద్వంబునన్ నవ్వుచున్.

మదగజయానముతో న

ముద్రితామణి వచ్చుతటి నృపుడు ఘోషవతిన్

ముదమున మీటఁ దొడంగును

మదగజసంగహణ చతురిమముగల గీతిన్.

౨౩౦

తేనె లొలుకంగ మాటాడు తీవఁబోడి

నడుగుఁబతి “నీకుఁ జిల్క యేమగు” నటంచుఁ

బంచమశ్రుతి గొంతెత్తి పాటఁబాడ

“బికముడాఁగెనె నీదుకుత్తుక?” నటంచు.

౨౩౧

ధరనాటికొన్న కూర్పరమునం దలనుంచి

యొత్తిగిల్లి పరున్న యత్తెఱంగు

జలకంబులాడి కైశ్యంబును దడియార్ప

నెఱిఁదీర్చుకొనుచున్న నెఱితనంబు

అనవశ్యముగనె యొయ్యారంబు లొలుకంగఁ

బయ్యెద సవరించు పనితనంబు

ఎలజవ్వనపుఁ దిమ్మురులచేతఁ ద్రుళ్లుచు

నొడలని విఱుచుకొన్ కడిదిబెడఁగు

కందుక క్రీడలాడు చక్కందనంబు

తరుల కెగఁబాఁకి పూల్గోయు సరసతనము

కన్నులకుఁ గట్టినట్టు లాఱ్ఱావరుండు

వ్రాసి చూపించు స్వీయచిత్రములె సఖికి.

౨౩౨

నిలువం బెట్టియు నొక్కకంబముకడన్ నేతృండు వర్ణించు నా

చెలిఁ ‘దత్తసంభము పల్లవించె’ ననుచున్ జేర్పించి కుడ్యంబున

ర్మిలిఁ ‘దత్తస్థముచిత్ర’ మంచునిచియున్ వృక్షపకాండంబునం

‘దెలపూఁదీవ’ యటంచు నొక్కొకతటి న్నెంతేని ముగ్ధాత్ముడై.

అతిగుప్తంబుగ వచ్చి దేశికుని నేత్రాంభోజముల్ మూసె నా
సతి; యాతండును వెన్నవైపునకుహస్తద్వంద్వముంద్రదిప్పి యా
సతికిం జక్కిలిగింతవెట్టె నవశస్వాంతంబునం ద్రుళ్లుచున్
దతమోహంబునఁ గౌఁగిలించుకొనె నాతన్వంగియాచార్యునిన్.

తలదువ్వు; ముడుచుఁబువ్వులు;
తిలకంబును దిద్దు; మేనితీవకు నలఁదుం

గలపంబుల; నాచార్యుం

డల శిష్యామణికిఁ దత్త్వియలఁ గఱపుగతిన్.

౨౩౫

సకియా! ముద్దిమ్మనఁ బతి

తెకతేరగ దొరక దని విదిల్చిన యువతిన్

ఒకటికిఁ బదిరెట్లగు వ

డ్డికి నిమ్మని కోరికొని వడి న్నది తీర్చెన్.

౨౩౬

అఱకొఁగి శృఙ్గముద్దులు

నఱమోవులు మాత్ర మొసఁగి యవలికిఁజను నా

నెఱజాణ గంతువేయుచు

నురుమోహము రేచి ప్రియుని నువ్విల్లూర్పన్.

౨౩౭

ప్రియునితోడం దలాడగను బ్రేయసిపండుకొనుం; దదీయ మా

చెయి మెడచుట్టువేసికొనుం; జేరులుగా దనకేలుదోయి నా

ప్రియుగళమందువ్రేలు గొను బిగ్గకవుంగిలి; నొత్తుకొంచు దా

మొయిమొయిఁగూరుచుండునుదమిం; దనివింగొనదే మొనర్చినన్

తమముఖచంద్రబింబముల దట్టపు వెల్లుల పిండుచేత సం

తమసము మందిరాంతరిమునంజొఱమిన్ గ్రహియింపకింతి సా

యమువడినన్ గురున్ విడిగృహంబున కేగక క్రొత్తక్రొత్త పా

ఠములను నభ్యసించుచు నటన్ వసియించును బ్రాద్దువోయినన్.

పరిచయమైన కొలందియు

గురునికడం జొరవ హెచ్చెఁ గొమ్మకుఁ జదువుల్
కటపంగఁబూను నతనికె

గురుమించిన శిష్య యంచు గురుడే మెచ్చన్ ౨౪౦

ఇత రేతరసౌందర్యా

మృతమును సేవించుకతన నిరువురకుఁ దగన్
మితిమీరిన యాటలునున్

శ్రుతిమీరిన పాటలును విశోభిలుచుండెన్. ౨౪౧

సకలకళలందుఁ బాదరసంబు వోలెఁ

బటచు నీబుద్ధి యని మెచ్చి గురుడు పలుక

“నిది గురుకటాక్షమే కాక యెంతదాన

నే” ననుచు శిష్యురా లానతిచ్చు నగుచు ౨౪౨

తరుణి! గుఱ్ఱపుపిల్ల చందమున నీవు

కదను చొక్కుదు వెంటేని గంతు లిడుదు

వనుచుఁ బ్రియుఁ డాడ, బదులాడు నాలతాఁగి.

రాతునుం బట్టికాదె గుఱ్ఱం బటంచు. ౨౪౩

గురు డాయుట కున్నంతటి

త్వరకాళులఁ గానఁబడదు వదలెడు నదనన్

జరుగవు ముందున కడుగులు;

జరిగినఁ జెలిదృష్టి వెనుక చక్కికిఁ దిరుగున్. ౨౪౪

కనులంబుప్పొడిరాతెనూఁదుమనియక్కాంతాలలామంబు మ్రో

లనునిల్చెన్; మొగిడించి మోవిబతి చాలాసేపుతానూఁదె;నూఁ

దిన బాధ న్నటియించు చాయువతి నర్తించున్ సమీపించి చ

న్దొనలన్ వానియురంబునంబొడుచుచున్ భూపాలుడూదంగడున్

పొలయలుకల, సాంత్యనముల
 గిలిగింతలఁ, శౌఁగిళ్లులను, గేరడముల, ము
 ద్దుల, సుద్దుల, దిద్దులఁ, బొ
 ద్దులఁ బుత్తురు వారు హద్దు తొలఁగఁగ నిచ్చుల్.

౨౪౬

వలసిన వా తెఱవిందులు
 వలసినఁ శౌఁగిళ్లు హద్దు వడయని ముద్దుల్,
 కలవే దొరకని వవ్వా
 రల కాస్మరకల్పతరువరము వరమీనన్.

౨౪౭

చిలుకయు గోర్వంకయు వలె,
 లలితంబగు గువ్వజంట లాఁగున, మఱియున్
 నలకూబర రంభలవలెఁ
 గులుకుచు నీ జంట తిరుగుఁ గోరిన యెడలన్.

౨౪౮

కనుగ్రేవల్ మెలికల్ వడన్ రదనపుం గాంతుల్ ప్రతీక్షిఁచివే
 శను మెల్లంగలియంబడన్ దడబడన్ లాలింపఁగేల్లోయి యా
 ననముల్ పైబడఁ వా తెఱల్ ముడివడన్ సౌఖ్యాబ్ధి నోలాడుచుం
 ద్రనయంబుంగురుశిష్యురాండ్రు;రిటురుచ్యంబౌనెయేవిదెయున్?

చిక్కి కూర్చుండును జిలుకబోదయుఁ బోలె

రమణు వక్షఃపంజరంబునందు

ఉయ్యాల లూఁగుచునుండు మోదంబుతోఁ

బ్రియుని బౌహళతా ద్వయమునందు

ఈదులాడుచునుండు నించురాయంచయై

పతితనుశ్రీ సరోవరమునందుఁ

బెనవేసికొనియుండుఁ దనమేనితీవను

గాంతుని కమనీయ గాత్రమందు

పసిడి మొలనూలి చందాన బొహుయుగము

ముద్దుచెలికాని యవలగ్నమునకుఁ జుట్టు,

మెలిక వేయును దనకేలఁ జెలుపుకేలు

మోహమున మున్ని తేలు చాపువ్వుబోడి;

౨౫౦

పూల చేరుల తూఁగుటుయ్యాల లందు

యువతిఁగూర్చుండఁ బెట్టి తేడూపి యలయఁ

దనదు నొడియందుఁ జేర్చి యా యనుఁగుకానిఁ

బూలవింజామరల వీచు నా లతాంగి.

౨౫౧

విరిశూపు, చెఱకువిల్లును,

గరదండమునందుఁ దాల్పకయు వచ్చి ననున్

వెఱగొలిపి గెలుచుకొంటివి;

అరరే; మొనగాడవీవె! యని చెలి మెచ్చున్.

౨౫౨

కసరినను డాయు; డాసిన

విసరును దవ్వులకు వెలది; విసిరిన దానిన్

ముసురుకొనున్; సయ్యాటల

రసమెఱిగినవారు శిష్యురాలుం గురుఁడున్.

౨౫౩

ఒడయని మోలన్నిలబడి

విడియం బందించుచుండె విరిబోడి; యతం

డొడిక మగుదాని చెక్కిలి

దుడుకుమెయిం గోటమీటఁ దొయ్యలి యంతన్.

౨౫౪

తనదు నునుఁజెక్కు కొత్త వ్రాతలు చెరుగుటఁ

బఱచిరుసరుసలాడు చావలకుఁ ద్రిప్పి

నెమ్మొగముఁ దమ్మి, వైచియు బొమ్మముడిని

మూతి బిగియింప బతిమాలె భూపుఁ డిట్లు.

౨౫౫

కినుకం బూనితివేని నాపయినిఁ గల్గి! పట్టి బంధింపుమా!
 నను నీ సుందర బాహుపాశమున; నంతన్ నీదు వక్షఃస్థలీ
 ఘనకారాగృహమందుఁ బెట్టి కసిపోఁగా నన్ను శిక్షింపుమా!
 కొనఁ గన్నీయిడు శిక్ష సిద్ధముగ నేఁగూర్చుంటి నీ సన్నిధిన్.

నీ పూలదండఁ గైకొని

కోపము శాంతిలునట్లు కొట్టుము; కాదేన్

మోపెట్టి నీదు బామవిలు

చూపుం దూపులను గురియఁ జూడుము నాపై.

౨౫౭

చెరిగెను జెక్కిట వ్రాసిన

విరిగుత్తి యటంచుఁ గినుకవెట్టుదే? తరుణీ!

విరచింతుఁ జిత్రవిద్యా

పరమావధి మోహనంపుఁ బలు చిత్తరువుల్.

౨౫౮

గగన శృంగారతటిని నొకపయినెక్కి

రోహిణీ చంద్రు లరుగొ! పెన్రుచిని గలిసి,

విశ్వమోహన గీతులు విసరుచుండి

మనము నల్లె పోవుదము రమ్మా! లతాంగి!

౨౫౯

ప్రాంతముననున్న మావిపైఁ బ్రాకఁబోక

కాంచుమా తీవ యెట్లు కంపించుచుండె?

గుసుమ పాత్రంబులోఁ దేనెఁ గోలు చవిగొ!

పడఁతి! విహరించు భృంగదంపతులఁ గనుము!

౨౬౦

సన్న బంగారు తీవియ సాగఁదీయు

చున్న మెలికలు చుట్టు కొన్నుండు మాత్ర

స్వర్ణకారుండు విడువఁ డాపనిని బాల!

పట్టు విడువక తుది వశంపటచికొనును.

౨౬౧

కలువ వాల్గంటి యల శీతకరునిఁ గనక
నీవలెనె మూతి బిగియించెనే? లతాంగి!
అనుచుఁ గేదంగి తేకును నతఁడు విసర
మరుఁడు ములికినివలె బాల వటచె దరికి.

౨౬౨

డాసి మనఃప్రియున్ సరసుఁడా! డమియింపుము నాయొనర్చునీ
దోసము; నిన్ను రిత్తగనె తూల్చితినేవలవంత లందిగో!

బాసలొనర్తు నీపదము వట్టి యిఁకెప్పటికల్గ నన్నయా
వాసవదత్త లాఁగికొని వత్సమహీశుఁడు కౌఁగిలింగొనెన్. ౨౬౩

తనకున్ నేర్పుచు వీణెపాఠమును జెంతన్నొజ్జ గూర్చుండి దీ
నినివాయింపుము; దీనిమీటుము ననున్ మెచ్చింతువేన్ నీకుపా
యనమిత్తున్నని మీటుచున్న తను ముద్దాడంగ, మేల్మేల్లభిం
చెను మాదొడ్డగురుండునా కనుచుముంచెన్ శిష్యచిర్నవ్వులన్.

కొసరును దగఁ జిర్నవ్వును;

గొసరుం గెమ్మావి; ముద్దు కొసరుఁ; గవుఁగిలిం

గొసరును జెలికాఁడా చెలిఁ

బసగల దట కొసరులోనె; వానికె తెలియున్.

౨౬౪

చెవి విందులుఁ గనువిందులుఁ

బువువిల్తుని మధుర మధుర మోహపు విందుల్

యువతీయువకుల జంటకుఁ

బ్రవర్తిలెను బండుగులను బండుగులువలెన్.

౨౬౬

ఎగవిడిచిన చందంబున

నెగఁబడి తా కొండొరువుల కెదఁ దరితీపుల్

మిగులం గా వగ లాఁడియు

వగలాఁడకుతో భయంబు వర్తిలిరిటుల్.

౨౬౮

వారిం చెడు ప్రద్యోతుఁడె

వారిని వార్వములఁబోలె వదలంగా న

లేరు పయి బండి సాగిన

ధోరణితో నడిచె వారి తుందుడు కెల్లన్.

౨౬౮

పగ లొక్క నిమేషార్థం

బుగఁ గల్ప ప్రియముగను బాలించెను రేయున్

వగలానికి వగలాడికి

నగు నిది కందర్పమాన మనియండు బుధుల్.

౨౬౯

తన కీ చందంబునఁ జ

బ్బన చూఱఁగ ననుభవించు వరఖని గురు పే

రున నర్పించిన తన జన

కుని దయ నాబిడ్డ పొగడికొను నిత్యంబున్.

౨౭౦

పలుకందుం దడఁబొటు, మై నలుగుడుల్, పల్లొత్తులుం, గాంచి నె

చ్చెలు లావాసవద త్తచందమును నిశ్శేషంబు మూచూచి తా

ర్మెలమెల్లంజని తెల్పఁ దల్లియును దండ్రు నవ్వుకొం చాత్మలన్

ఫలియించెందమయత్నమంచునుగడుంబ్రాపించి రానందమున్.

తనువంచించి యరణ్యమందు గజతంత్రంబుం బ్రయోగించి తె

చ్చిన ప్రద్యోతుఁడు గీడుసేసె నని ముఁజింతించు వత్సేషుఁ డా

త్మను నేడెంచె నిఁకెన్నిజన్మములకున్ మల్లింపరానంత మే

లునుగావించెనునాకు; వచ్చుఁగద కీర్ణున్ మేళ్యకేయంచునున్.

ఒడయఁడనంగ సౌఖ్యముల నుయ్యెలలూఁగుచు సంతతంబు న

క్కడిచెఱసాల నందనముగా నలవాసవద త్త రంభగా

నెడఁగొని యిల్లువాఁకిలిని నెంచఁ డొకప్పుడు; నింటికంటె నుం

గుడిపదిలంబుపొమ్ము మదిఁ గుందువహింపఁగనేల వానికిన్.

మెలమెల్లన్ నృపుఁడాకళించుకొనియెన్ మిథ్యాగజవ్యూహపున్
 ఫల మీవాసవద త్తతోఁ దనకు గాంధర్వం బకా స్వాత్మలం
 చలిడండుగ్రీల్ రచియించుకొన్న యొక పన్నాగంబుగా;నన్యధా
 కులకన్యం బిత యిట్టులేల తనకుం గూర్పంగ నుంకించెడున్?

అల ప్రద్యోతుఁ డొనర్చిన

ఫలంబునకుఁ దగ్గపెద్దశాస్త్రిగఁ గొంపో
 వలె వాసవద త్తను గ

న్నులఁ గారముఁగొట్టి భటజనుల కనితలఁచెన్.

౨౭౫

మనమునఁ గూతురు చుట్టము;

జనకుఁడు పగతుండు; వత్సజనపాలున క

య్యెను సుమ్ము ! పాము చుట్టం

బును, బడగ పగయనుచందమునఁ గన్పట్టెన్.

౨౭౬

కనకపంజరముంబోని కనకసౌధ

మందుఁ దులఁదూఁగుచున్న సౌఖ్యంబులందుఁ

బంజరమునుండి కీరితోఁబొరఁ దలఁచు

కీరముంబోలెఁ జింతించు క్షీతివరుండు.

౨౭౭

ఇటులుండ వత్సరాట్కథ

యటఁ గౌశాంబిని మునింగి యల్లయవంతి

పుట భేదనమునఁ దేలిరి

పటు మాయకులగు నమాత్యవర్య ప్రభృతుల్.

౨౭౮

శ్రీకర బత్తులకుల ర

త్నాకర రాకాశశాంక! యాచక కల్పా
నోకహ! వేంకట రామా!

వైకథ నాలింపుమయ్య! ప్రమదం బాటన్.

౨౭౯

చివికియుం జివికియుఁ జినిఁగి పేలికలయి

పలుకంపుకొట్టుగుడ్డలు ధరించి

కొఱగాని దొరకిన చిటిఁగిన పాతము

చ్చెలు తారుమారు కాళ్ళులకుఁ దొడిగి

పగిలి చిల్లులుపడి పనికిరాకుండిన

యొక చిన్న కడముంత నుగ్గపట్టి

పురుగు తొల్పుటఁజేసి పుచ్చి పెన్నుసిరాలు

తునిసిన యొక కట్టెతునుకఁ బూని

బిరుసువడి పెద్ద పెనగొన్న నెఱుల మొత్త

మూడ గమివోలుగడ్డంబు నొగివహించి

చంకఁ బుల్లారు లొకకొన్ని సంతరించి

తిరుగు నొక వెంగళప్పు యా పురమునందు.

౨౮౦

ఆడుం; బాడును; వెక్కిరించు; నెదియోయాలించువాయిం-చు; వెం
టాడుం; గెప్పునఁ గేకవెట్టు; గడుగుగ్గిడ్డాడించు మిన్ జూచుచున్
ఆడించుం గను బొమ్మలం; గొణుగుహస్తాంఘ్రుల్ విరుద్ధంబుగా
జాడించుం బయివ్రాలుసీగలగొనున్ జంపున్నో డల్ గీర్మోనున్.

రుదియించున్ వికటాట్టహాసము లొనర్చుం దత్తణంబందె; నె
మ్మదిఁ గూర్చున్నటులుండియుండియువడిం బర్వెత్తు; నెవ్వారిన్
గదమాయించును; బుజ్జగించును; దుఘాకారంబుగావించు; బి
ట్టదలించున్; విదిలించు; నావెడఁగు వాఁడా పట్నపున్ వీధులన్.
అడుగునుబిచ్చ; మిచ్చినదియచ్చటఁగొంతతినున్; ద్యజించుఁగొం
తిడు నొకకొంతకుక్కలకు; నివ్విధి లొగ్గిడిసేసిపోవు; నీ
రిడ నెవరేనిఁ ద్రాగునొక యింత; సగంబెగఁ జల్లిపోవు; నె
క్కడ నెవరేని గుడ్డనిడఁగాఁగొని చింపి ధరించుఁ బేలికల్.

దొరలకు లేవఁడు; వేల్పుల

కెరగం; డెల్లరును మిత్తు; లెల్లరు శత్రుల్

పరునికి దనతోఁ దనకుం

బరుతోఁ బనిలేక తిరుగుఁ బట్నంబెల్లన్.

౨౮౮

ఇగిలించును సగిలించును

బగిలించును ముంత; నదుకఁ బ్రయతించును; తీ

విగఁ గూరుచుండు; గనబడు

బెగడినగతి; వెట్టి వేయి విధములు గాదే?

౨౮౯

వికవిక నవ్వుచు న్నతని వెంబడిపోవుచు గోచిలాగుచున్

వికటపు సద్దు సేసి జళిపించుచుఁ గవ్వచుఁ జుట్టుపీకుచున్

వెకవెక రాలు రువ్వచును బేరెము వారుచు వెంబడింప, నా
వికలుని దిప్పకాయలగు పిల్లలు కొందఱు మూగి రయ్యెడన్.

“ప్రద్యోతుని దగ్గఱ నే

నుద్యోగ మొనర్ప వచ్చి యుంటిని; బదివేల్

గద్యాణంబులు గావలె;

విద్యల వాచస్పతికిని బెద్దన్నఁ జూడీ!

౨౯౦

అలంకా నాయకునకు

శాలంకాయనునితోడ సంధింతునిగో!

మేలైన వియ్యమును; బది

వేలబ్బును నాకు; దాన విలుతు నవంతిన్.

౨౮౮

పదిదినములలోఁ జూడుం

డిదిగో! యీవత్సరాజు నెత్తుకపోదున్

మొదలంట నవంతీపురిఁ

గదిలింతును; జూతు నెవఁడు కాదనఁగలడో?

౨౮౯

కటచితి నేనును యశాగం

ధరాయణం డొక్కచోన తత్త ద్విద్యల్

ధరనతఁడు తిక్కవాఁడై

తిరుగుచు నున్నట్లు దివ్యదృష్టి నెఱిగితిన్.

౨౯౦

కూలంకషముగ విద్యలు

శాలంకాయనుని కేన చదివించితి మున్;

పాలంకి పిట్ట సాక్షిగఁ

దాలాంకునితోడ నని కతఁడు నిన్న చనెన్.

౨౯౧

అనుచుం బల్కుచు నాతఁడు

సనుచుండును వీధులందు జను లెవ రున్న

త్తుని మాట సరకుసేతురు?

వినినగిపోవుదురుగాని పెట్టరుచెవినిన్.

౨౯౨

శిరసును ముండితంబుగను జేసి, మడుంగుల మున్గి, కావిచీ

వరములుగట్టి గాత్రమున, భక్తిఁ ద్రిరత్నములం బఠించుచున్

బురమున బిచ్చమెత్తుచును బోయి విహారములందుఁబండుచున్

గొఱలెడు సచ్చటన్ శ్రమణకుం డొక్కఁడెఱ్ఱయు వీతరాగుఁడై.

మహిఁ జరించెడు బౌద్ధధర్మం బనంగ
నాకృతి వహించియున్న పుణ్యం బనంగ
మూర్తినింగొన్న సద్గుణపుంజ మనఁగ
శ్రమణకుం డుజ్జయినియందు సంచరించు.

౨౯౪

తెలిజందెంబుల జగ్గునిగ్గులు, విభూతిస్వచ్ఛపుండ్రద్యుతుల్
కలియంగాఁ బడఁగాఁ బరస్పరజయాకాంక్షన్, గళంబందు భా
సిల రుద్రాక్షలతావళంబు, భ్రుకుటీసీమంబునన్ నర్తిలం
దిలకశ్రీ నటియో యనం దిరుగుచుండెన్ విపుఁ డొండాపురిన్.
తొడిక్రొంగొత్తరకంపు వేసములు ప్రత్యుత్పన్నధీయుక్తుఁ డా
తఁడు చేదాలిచి వక్రదండమును; దత్రత్యప్రజాబృందముం
గడు పుబ్బించుచు మాటమాటకు, మహాకౌతూహలాపాదియై
కడు నెయ్యుండయి పెద్దపెద్దలకు నెక్కాలంబునన్ వర్తిలెన్.

పరిచయ మేర్పడె నతనికిఁ

బురిఁగల స్త్రీబాలవృద్ధ పురుషులతోడన్;

సరదాగా వారెపు డా

పురుషునిఁ బిలిపించి పొద్దు వుత్తురు కథలన్.

౨౯౫

వికృతాలాపంబులచే

నొకరి న్నవ్వించుచుండు నొక వేళను; వే

తొకని న్నేడ్పించును; దుది

సకల జనంబులును వానిసఖ్యముఁ గోరున్.

౨౯౬

ఆతనికిఁ ర్తి మెల్లమెల నాపురమంతయుఁ బ్రాకిప్రాకి, ప్ర
ద్యోతమహామహీమందుఁ బెవి దూఱగనాసరసుండు వాని నా
హూతు నొనర్చి యాతని సముత్కట హాస్యకథాళికిన్ మనః
ప్రీతివహించివీడ్కొలిపె బెక్కులొసంగి యుపాయనంబులన్.

ఈవిధముగ నపుడపుడా

త్రూవరసన్నిధికిఁ జనుచు త్రూసురుఁ డచటం
గావించు వినోదంబుల

నావాసవద త్తయు విని యాహ్లాదపడెన్.

300

“విని విపున్రిహాస్యకథల్

వినోదపడుఁగాక వత్సప్రథివీపతియున్”

అనుకొని ప్రద్యోతుండా

తనిఁబుచ్చెను తేనిసన్నిధానంబునకున్

301

తనప్రాణమిత్తుఁడగు నా

తని వికృతపుఁజేష్టితముల కలవడి యుంటన్

గనినంతనే ఫలానా

యనుకొని పతివెఱగువడుచు స్వాగత మొసఁగెన్.

302

ఉరులందు సింగ మట్టులుఁ;

గరండమునఁ గోడెత్తాచుగతి; రాహుముఖాంత

తరమునఁ జంద్రుఁడువలె; భూ

సురునకుఁ బతితేజుఁ డింది చూపట్టెఁ జెఱన్.

303

ఇతరేతర కుశలంబుల

శ్రుతిపర్వంబుగను వినిరి; చూడఁగ నా భూ

పతివరు బరువును దీసిన

గతిఁదేలిక వడియె నెడఁద త్రూదేవునికిఁ.

304

తమమంత్రము నామూలా

గ్రముగా వినిపించి వత్సరాజేంద్రుని చి

త్తముఁ జిగురింపించెను ద

త్సమయమున వసంతకుఁడు వసంతుని పగిదిన్.

305

కృతకాకృతియగు విప్రుఁడు

పతియగు ప్రద్యోతునాజ్ఞ వడసియె తాన

ప్రతిరోధంబుగ నుదయనుఁ

బ్రతిదినమునుబోయి చూచి వచ్చుచు నుండున్.

30౬

ఉదయనునిఁ బట్టి తెచ్చిన

మొదలుగఁ బనిముగిసినట్లు మోదము వడుచున్

నిదురించుచుండిఁ జేయిడి

యెదపైఁ బ్రద్యోతమంతుఁ లెఱుగక యెదియున్.

30౭

తిరుగులేదు తమను తెలివికిఁ; బై చేయి

తమదె తప్పదనుచుఁ దలచి పెగడ

“లెల్లి సెట్టి లెక్క యేకలెక్క” యటన్న

పగిది విశ్వసించి పలుకరైరి.

30౮

పగటన్ వార్ముగురున్ యఘోచితనిజ వ్యాపారనిర్మగ్నులై

నగరంబందుఁజరించుచున్ నరపతిం దప్పించి కొంపోవఁగాఁ

దగు తత్రస్థపరిస్థితుల్ తెలియుచుం దంత్రంబులన్ సూక్ష్మబు

ద్ధిగవేషించుచుఁగూడుచుండుదురుమధ్యేరాత్రమందొక్కచోన్.

తమ తమ కనిపెట్టిన విష

యముల నెఱింగించుకొందు రనోన్యం; బీ

కృమామున రేఁ గడపి ప్రభా

తముకాఁ గుమ్మరుదురట యథా పూర్వముగన్.

30౯

వా రపాయంబులను దదుపాయములను

నెత్తులును నెదురెత్తులు; నేవో యేవో?

పూర్వ పక్షముల్ సిద్ధాంతములును సరవి

రేలఁ జర్చించు కొందురు చాలఁ దడవు.

3౧౦

కొలది కాలంబు వారు ముగ్గురును నిట్లు
కూడి మధియింప మధియింపఁ గొంత వడికి
మాయికాగ్రణి యా గంధరాయణునకుఁ
దట్టె నొక్క యుపాయంబు బెట్టిదంబు.

309

వినిచెన్ దానిని నిట్లు
యన; నడగిరి నామధేయమగు నా ప్రద్యో
తుని పట్టపేను గలదని
వినలే ! దానికిని రేపు పిచ్చెత్తింతున్.

310

దానన్ దంతిపెకల్చి కంబమును యాదస్వామి మంధించు మం
థానాదింబురుడించుచుం బురము క్షుబ్ధక్షుబ్ధముం జేయఁగా
దీనాలాపవిదీర్ణ మానసుడు మంత్రప్రేషితుండా యవం
తీనాథం డలవత్సరాజుకడ కేతెంచుం బరిభ్రాంతుడై.

311

చనుదెంచి సర్వరంబుగ
ననన్యగతియాట జేసి బ్రార్థించును వే
గను నానడగిరి మదవా

రణమును వశపఱచికొనియు రక్షింపఁ బురిన్.

312

అట్లు ప్రార్థించి కారాగృహంబునుండి
ముక్తుఁ గావించుఁ దప్పక భూమినాథు;
“నందినం జుట్టు; బట్టు గొల్లంద కున్న”
బనివడిన వాడు కక్కుర్తిపడఁ డెవండు?

313

మన యేలినవా రద్దా
నిని వీణాసాహ్యమునను నిలిపి వశతఁ దా
నను గూర్చుండియ యెల్లరు
గనుచుండఁగఁ బఱవవలయుఁ గౌశాంబి కొగిన్.

314

గజతంత్రంబును బన్నిన
ప్రజాధినాథున కొనర్పఁ బ్రాయశ్చిత్తిన్
గజతంత్రంబునె మనమును

సృజియింపఁగ వలయు; దీనఁ జేకురు మేళుల్. 309

నడగిరి మావటీనికి ధనం బొకలక్ష యొసంగి వానిచే
బెడిదపు పిచ్చిమందుఁ దినిపింపఁ బ్రయత్న మొనర్పఁగావలెన్
అడరును గార్యసిద్ధియది యట్లగునేన్; “ధనమూలమీ జగం”
బొడమినిఁ జూపఁగొండపయినుండినకోతియు డిగ్గుఁగిందికిన్.

అని పలుక రుమణ్యంతుని
మనమున కాయుక్తి నచ్చి “మంచిది మేల్మే”
అని తన యంగీకారం

బును దెలిపె; వసంతకుండు మోవిని విటిచెన్. 310

విటిచి వచించె నిట్టులు; వివేకయుతంబగు నీదుయుక్తికిం
బరమ ముదంబు గాంచితిని; వాసవదత్త కటాక్షమాలికా
గురుతర శృంఖలాతతుల గుప్తముగా బిగియించి వత్స భూ
వరుఁ జెఱవెట్టి యుంచె విరిపాన్పున బంగరు మేడలోపలన్.
క్షణకాలంబట నేను ముచ్చటలతో క్షాభర్తతోనుండఁ గం
కణమంజీరరవాఖ్యమంత్రముల నాకర్షించు నాటేని; నే
మణిమంత్రౌషధసిద్ధి లాయువతి సంపాదించెనో? రాజ ను
క్షణ మాసుందరి క్రీతదాసుడయి సంచారంబు నేయుంజుడి!

తెక తేరఁగ దొరికినయా

సకునిం బీయాషపాత్ర చందంబునఁ శౌ

తుకమునను నెంతగ్రోలిన

నొకింతయును మొకము మొత్తకున్నది సకికే. 313

మనరాజు చిక్కియుండెను

వనితామణి తనువిలాసపద్మశ్యాహం

బునఁ బార్థపుత్తు చందం

బునఁ; దప్పించెడు ప్రవీరపురుషులు గలరే!

398

మనయేలిక నాప్రద్యో

తుని చెఱఁదప్పింపవచ్చుఁ; దొయ్యలి చెఱనే

యనువునఁ దప్పింపందగు?

జనుఁడెట్టులు కొమ్మవిడిచిత్మాజముఁ దెచ్చున్?

399

కాన వాసవద త్తాఖ్యమైన చెఱనె

పెల్లఁగిలఁజేసి కొంపోవఁ జెల్లుమనకు;

దాని కనుకూలమైన తంత్రంబు వన్ను

మట్లు గాకున్న మనకార్య మగుట కల్ల.

399

అని యుపన్యసింప యకాగంధరాయణం

డాలకించి టేని నాత్మ రోసె

దనుఁ బరాభవించు ధరణీశునకు లోఁగి

తగిలియుంట నతని తనయనిట్లు.

399

ఐనన్ స్వామిహితుండు గావుట నమాత్యశ్రేష్ఠుఁ డిట్లాడె; న

టేనిన్ వాసవద త్తోడ మనవ త్సేషున్ హరింతున్నిగో,

గౌనుం జంద్రకతోడనుంబలెనె; యిక్కార్యంబు సిద్ధింపదేన్

నేనీవేసముతోడనే తిరుగుదున్ జీవచ్ఛవంబై యిచన్. 399

అనిమరలఁ బ్రతిజ్ఞంగొని

యును దలఁచినగతి నడగిరి కున్మాదముఁ గూ

ర్చిననే ద్వితీయకార్యం

బనుకూలంపడు నటంచు ననుకొనె నెడఁదన్.

399

కాకులు కూయఁదొడంగెను
బాకాలువినంగఁబడియెఁ బ్రద్యోతనృప
ప్రాకార ప్రాంతంబున
వ్యాకులపడివారు పఱచి రా యా దెసకున్.

౩౩౦

॥

శ్రీరామాపరమూర్తి !
వారిధిగంభీర ! కీర్తివల్లరికా ధా
తీరుహవర ! వేంకట రా
మారెడ్డి ! యవధరింపుమా ! పైని కథన్.

౩౩౧

అనుకొన్నట్టులు మావటీనికిని ద్రవ్యంబిచ్చి పట్టంపు శే
న్దన కున్నాదకరంపువస్తువితతిన్ నూరించి కట్టించి ము
ద్దను బెట్టించె స్వయంబుగాఁ గరియు నత్యంతంబు స్వాదిష్ఠమా
టను వెన్నాడక జిహ్వాత్పూజులవేడ్కన్ మ్రుంగె నద్దానినిన్.

మెల మెల్లఁ బ్రకొపించెను
దలలోఁ బితృంబు కరికి; దాననవశమై
చెలఁరేగి గీతవెట్టుచు
గలగలమనఁ గాలిగొలుసు కంబము వెఱిశెన్.

౩౩౩

మొదలనది మదపుశేనుఁగు
మదియింపఁగ మరియు మరియు మందిడిరి; యిడన్
వదియింపఁగఁ దర మగునే?
తదీయమగు పలువిధముల దారుణచర్యల్?

౩౩౪

కాకులు కూయఁదొడంగెను
బాకాలువినంగఁబడియెఁ బ్రద్యోతనృప
ప్రాకార ప్రాంతంబున
వ్యాకులపడివారు పఱచి రా యా దెసకున్.

౩౩౦

॥

శ్రీరామాపరమూర్తి !
వారిధిగంభీర ! కీర్తివల్లరికా ధా
తీరుహవర ! వేంకట రా
మారెడ్డి ! యవధరింపుమా ! పైని కథన్.

౩౩౧

అనుకొన్నట్టులు మావటీనికిని ద్రవ్యంబిచ్చి పట్టంపు శే
న్దన కున్నాదకరంపువస్తువితతిన్ నూరించి కట్టించి ము
ద్దను బెట్టించె స్వయంబుగాఁ గరియు నత్యంతంబు స్వాదిష్ఠమా
టను వెన్నాడక జిహ్వాత్పూజులవేడ్కన్ మ్రుంగె నద్దానినిన్.

మెల మెల్లఁ బ్రకొపించెను
దలలోఁ బితృంబు కరికిఁ దాననవశమై
చెలఁరేగి గీతవెట్టుచు
గలగలమనఁ గాలిగొలుసు కంబము వెఱిశెన్.

౩౩౩

మొదలనది మదపుశేనుఁగు
మదియింపఁగ మరియు మరియు మందిడిరి; యిడన్
వదియింపఁగఁ దర మగునే?
తదీయమగు పలువిధముల దారుణచర్యల్?

౩౩౪

సగము సడలిన చీరలు సరుదుకొనుచు
నొకట నాగుచు నాగుచు మార్పుకొనుచు
బలమటుట గాళ్ళ మెలమెల్లఁ బటచువారు
నయిరి పురకాంత లత్తటి నాత్మఁగలఁగి.

332

కూడిరా లేనట్టి మూఁడుకాళ్ళముసళ్ళ
వారి కర్మమునకు వదలివైచి
తొరతొర తమతోడఁ బటవఁజాలని బాల
కుల నీడ్చుకొంచు తెక్కలనుబట్టి
“నటువచ్చె నిటువచ్చె నది”యన్న కేకతో
వెనుకవచ్చెడి స్వీయజనుల మఱచి
“యిటురండు; కాదు కాదటు రం”డటని తోచ
కెటువైపు నొండొండ కెదురుపాటి
ఒకరి కడ్డంబు పర్వెత్తి యొకరు వడియు,
బడిన వారిపై నుండియె పరువు లిడియు,
గని కిరాతునిబటచు మృగంబు లట్లు;
పౌరు లందఱు చిందరవంద రైరి.

333

పొత్తిగుడ్డలలోనఁ బొదిగిన నెలపాప
జాతిపో బిట్టెడ్చుఁ జాన యొకతె
తన రత్నహారంబుఁ దునిచి కొంపో దొంగ
కడుఁగడుం దపియించుఁ బడఁతి యొకతె
కురులమొత్తము చెట్లకొమ్మలంజిక్క మి
క్కిలి గొట్టుకొనుచుండుఁ గలికి యొకతె
తన వలపులపంట కనరామి లేడిచూ
పులఁ గాంచు చటచును వెలఁది. యొకతె

దాగినట్టిచోట దయ్యంబు పట్టిన
కరణే దన్నుజెనటి చెఱుపరాగఁ
బఱచు వెలదియొకతె వాపోవు చివ్విధి
నలజడించె నప్పు డాపురంబు.

33౯

ప్రజల వాటుఁ గాంచి ప్రద్యోతుఁ డప్పుడు
పిలిచి సచివు నతడు దెలిపి నట్లు
వత్సరాజు డాసి ప్రార్థించె గేల్దోయి
నెఱుగిచి తొలగఁ జేయఁ బురము బెడఁద.

3౪౦

తను వంచించిన ప్రద్యో
తునిపైఁగల కినుక యెల్ల దొయ్యలి కతనన్
వెనుకం బడుటను నుదయనుఁ
డనుకంప వహించె వాని యాందోళనకున్.

3౪౧

చనుచున్న ప్రియుని నెఱ్ఱొ
మునఁ గుంకుమ తిలకముంచి పువ్వుబోడి యెదు
ర్చునుడెంచి వానిక్షేమం
బునకై ముక్కోటి వేలుపుల మొక్కు కొనెన్.

3౪౨

కారాగారము వీడి ఘోషవతి స్వస్కంధంబునం గ్రాలఁగాఁ,
పొరవ్రాతము పాయవిచ్చియిడఁదోవన్, వత్సధాత్రీ సునా
శీరుం డల్లన రాజవీధి జని, కాంచెన్ వింధ్య శృంగంబు నా
కారంబొందిన యానడాగిరిని నుగ్రంపశ్యమున్ ముంగటన్.
దొలం దానినిఁగాంచి ఘోషవతి వత్సత్మావరేందుగ్రిండు గీ
తాలాపంబునొనర్పఁబూనెగడుశ్రావ్యత్వంబునొల్కించుచున్
ఓలిం దద్ధని శ్రోతపేయమయి యత్యుత్సాహముం గొల్ప న
వ్వేళం దర్పముదక్కిదంతినిలిచెన్ విచ్చేసి రాట్పన్నిధిన్. 3౪౪

ముంగాళ్లం బయికెత్తినిల్చు; నడచున్ ముక్కాలితో; బోరగి
లంగాఁజేసియొడల్ పరుండుకొను; నేలం బిట్టు పొర్లాడు; బె
ట్టుంగీకల్ పయికెత్తితుండమును; జుట్టున్ విప్పు బల్మారు దా
నిం; గోత్రాపతి యానతిచ్చిన గతిన్ జేసెన్ గజం బత్తటిన్.

కోలఁజూపి యల్లకోతి నాడించిన

పగిది నతఁడు మత్త వారణమును

ఘోషవతిని మీటి కొమరుగా నాడించె

నక్కజంపడంగ నచటి జనులు

38౬

ఆగజమెక్కి వత్సపతి యాపుర వీధులయందు నిచ్చ నూ
రేఁగఁదొడంగె; బారు లొనరించుజయధ్వని నిండఁగా వియ
ద్యాగమునందు, గన్గలువదండలఁ దోరణగట్టి సుందరుల్
ఘాఁగిగృహంగణంబులను బువ్వులజల్లుచునుండఁ బేర్చిమై.

ఇట్లు మదముడించి యేనుంగు మచ్చిక

పఱచి వత్సరాజు మఱలి వచ్చె

నా యవంతి విభుఁడు స్వాగతం బర్పింప

సచివ ముఖ్యబంధు జనులతోడ.

38౭

ఎంతగా మదించె నంతగా శాంతిలె

మదగజంబు తేని మహిమ కతన

వినము; కనము మనము; వీణియ పాటకు

నింత మంత్రశక్తి యెసఁగు ననుచు.

38౮

శ్రీ) రమణీ నిలయాయిత

చారుముఖాంభోజ! సరససాహిత్యకళా

సారజ్ఞా! వేంకట రా

మారెడ్డి! యాలకింపుమా! యవలికతన్.

3౫౦

తనరాజు తన్నడాగిరి

తనకు వశంవద మొనర్చి దయసేయగఁ గ్రొ

న్ననబోడి నిలిచి వాడిట

ననర్థ నీరాజనంబు లర్పించె దమిన్.

3౫౧

పురమున నూరేగెడు న

త్తటి నాసుందరుల దృష్టితాకెనో? యనుచున్

వెఱపుగొని సురాళించెను;

గరముష్టుల నొక్కె దనదుకణతలఁ బ్రీతిన్.

3౫౨

ఇనుమడించిన వలపుతో నిగురుబోడి

యల్ల వత్సేశ్వరుండు నన్యోన్య బాహు

పంజరములందుఁ జిక్కి యపారమైన

హర్షవార్షిధియందు నోలాడుకొనిరి.

3౫౩

తనపురపీడఁ దీటిచి ముదంబిడి పౌరజనానురాగముం

దన తనయానురాగము నితాంతము చూటలు గొన్నతేని బం

ధనమున నుంపరాదిది కృతఘ్నతయంచు నెదం దలంచి యు

జని యొడయండు వానిఁ బరసాధమునన్ విడియించెన్వేచ్చగన్.

కొని, పట్నంబు విడనాడి యానరేంద్రుఁ
డెందుఁ బటవక యుండంగ నెల్లలందు
గట్టి మెఱియలవంటి పెక్కండ్రు భటుల
నుక్కుగోడయొ నాఁగఁగాఁపుంచె నతఁడు.

౩౫౫

తనమంత్రంబు యథాకృతంబుగను సిద్ధంబౌట యాగంధరా
యణుఁడానందమునొందిక్రమ్మటనుమంత్రాంగంబుసాఁగించియం
తను గౌశాంబిని నున్నదూతల రవాణాచేసి పెక్కండ్రు ను
జ్జనిపట్నంబుననుంచెఁగాపురముఁ బ్రచ్ఛన్నంపు వేషంబుతోఁ.
కొలుపునఁబెట్టె దూతలను గొందఱమంత్రులయొద్దఁ; గొందఱన్
నిలిపెనుఁజేనియంతిపురినిం; బురిలోఁగల పెద్ద ద్రవ్యవం
తులకడలెక్క వ్రాతలకు దూర్చెనుగొందఱ; మెల్లసేనలోఁ
బలుపురఁజేర్చె; నివ్విధి నవంతిని నింపెను స్వీయకోటితోఁ.

అవసరము వచ్చినపు డా

యవంతి సైన్యం బెదుర్చునట్లు కడు మెలం
కువతో వర్తిలఁ జేయుచు

నవలోకించుచును బైని నాతండుండెన్.

౩౫౬

సందీయకుండఁ బరులకు

నందఱుభటు లప్రమత్తులై సచివుని యా

జ్ఞం దగ సుగ్రీవాజ్ఞగ

డెందంబునఁ దలఁచి నివ్వటింపఁగ నున్నన్.

౩౫౭

వలసిన జతనము లన్నియు

నలుపంబడ నొక్కనాడు క్షూపతితోడం

దెలుపఁగఁ బయనముఁ గూటిచి

పిలిచి వసంతకుని మంత్రిపెలుచం బనిచెన్.

౩౬౦

చని వసంతకుండు సరవి నివేదించి

వత్సరాజుతోడ వార్త లెల్లఁ

“బయన మగుము నీదు వలపుల రాణితో
రేపురే” యటంచుఁ బ్రీతి నొడివె.

౩౬౧

గురుడైన వత్సపతి శి

ఘ్యురాలి కుపదేశ మిచ్చెఁ జొప్పడఁ దనతోఁ

బురికిఁ బలాయన మంత్రము

సరవిం బౌరంబు ముగియు సమయమునందున్.

౩౬౨

ప్రియుపల్కుల్ వినినంతనే యువతి యుద్వేగంబునన్ మున్గి “యే
క్రియమాతాపితలంద్యజింపవలె? నీ కృత్యంబునన్ నన్ గృత
ఘ్నయయంచెంచరె? నెయ్యుతో నెటులుపోకన్ మానుదున్?

జూడఁగా

నుయియున్ ముంగట వెన్క- గొయ్యి యయి యాందోళించు
చుండెన్ మదిన్.

౩౬౩

చెప్పిన ముప్పగుఁ దప్పక;

చెప్పకయుండినను దప్పసేయుటయ యగున్;

అప్పితరులపైఁ బ్రీతిని

మొప్పముఁ దన ప్రియుకుఁ గూర్చు బోలెతికిఁ జన్నే? ౩౬౪

కొలది తడ విట్లు మదిలోఁ

గలంగి ప్రియువెంబడింపఁగా స్థిరపఱచెన్

“దలిదండు) లల్లముగనుం

జెలువుడు బెల్లముగ నగును” జెలువకుఁ దుదికిన్.

౩౬౫

తనుఁబెంచి పువ్వునుం బలెఁ
దనపైఁ బ్రాణంబు లైదు దగ నిలిపిన త
జ్జననీ జనకులఁ దుది విడి
తన పతితోఁ బాటిపోవఁ దరుణి దలంచెన్.

3౬౬

౧౧

శ్రీమత్సరస్వతీ దే
వీమందిరభూతరసన! విద్యాభోజా!
ధీ మహిమాన్విత! వేంకట
రామారెడ్డి! యనంతర కథన్ వినుమా !

3౬౭

మఱునాఁ డద్దమరేయి నాయుదయన క్షౌఢపాలుసౌధంబు ముం
దఱు శ్రీవాసవదత్త యెక్కుకరిణిం దద్దూఢ చారుండు ది
ట్టరి మాష్టీఁడు స్వమంత్రితేత నుపదిష్టంబైన మార్గంబునన్
సరవిన్ నిల్పుడు నూత్నదంపతులు తత్త్వంబేరమారూఢులై.

చని యెల్లందఱియంగ నుజ్జయిని రాత్సైన్యంబు గుర్తించి వ
త్సస్యపాలుండని యడ్డగించుటయు దృష్టంబై మహీజాని వె
న్కనుదద్రక్షకు వచ్చుగూఢప్రతనా చక్రంబొగిన్ ముట్టిమా
ర్కొనె; నష్టాయరువాగులుంగలియ గగ్గోల్వుటై నుచ్చైర్గతిన్.

త్వరితగతిం జగఘాలురు
పరుగిడి కొని వచ్చి యెఱుక పఱచిరి మంత్రీ
శ్వరులగు శాలంకాయన
ధరణీందుల దగ్గఱించి తదుదంతంబున్.

3౭౦

వారు నిర్ఘాంతపడి మూలబలము రేచి
వత్సపతి సైన్యమును వెన్నవైపునుండి
ముట్టి యడకొత్తులోని పోకట్టు నలవ
నంపిర మొనకాండ్రకు నాన తిచ్చి.

32౧

అల్ల మూల సైన్య మావత్సపతి సైన్య
ములను డాయ నొక్క మొగినిఁ దిరిగి
దానినుండి పెక్కు దండివాడిమగండు
మూలబలముతోన పోరుచుండి.

32౨

తమ తమ వారని నమ్మిన
సమరభటుల్ మొనసి వత్సజనపతి వాండ్రై
తమతోఁ గలియంబడ ది

గ్భ్రమగొని మొనగాండు తోచకయ నిల్చిరటన్.

323

మునుమున్నెయటకుఁ గౌశాం

బినుండి తమసచివునాజ్ఞ విచ్చేసిన య

మొన ప్రద్యోతుని పరి డి

కొని తప్పింపంగ తేడు గొబ్బునఁ బఱచెన్.

32౪

పదిరెట్లుగఁ గానంబడె

నుదయను సైన్యంబు; గాంచుచుండిన మొనగాం

డిదియే? మని ముక్కున వే

ల్గదించుకొని తెల్లవోయి కనుచుండి రటన్.

32౫

జాగరూకత నున్న వత్సపతిసేన

యోలి నిద్రాళువులును దంద్రాళువులును

నయిన పరసేన జోకొట్టి యయ్యదనునఁ

బెద్ద నిద్దురఁ బుచ్చెను బెక్కుమంది.

32౬

కరవాలంబులు దాలిచి

యటిదిగ యశాగంధరాయణాదులు ముగురున్

దొరతొర మాకిరి యాపగ

తురస్సైన్యములోని కపుడు తుందు సకు మెయిన్.

322

తేని దారి తేడు రివ్వనఁ బఱచి కౌ

శాంబి చేరె నాగజ బుపైని

భద్రముగను దనదు నాసవదత్తతో

స్వాగతం బొసంగఁ జొరజనులు.

323

తమ తేని పోకఁగని పై

న్యములుం దద్గూఢభటులు నాతని వెనుకం

గ్రమముగఁ బరుగిడిపోయిరి

సమరభువిన్ విడిచి యతని సంరక్షణకై.

324

అనవద్యంబగు విక్రమంబొలయ సింహంబట్లు యశాగంధరా

యణుఁ డా శాత్రవసైన్యకుంజర సమూహంబందు లంఘించి బి

ట్టనిదంపూర్వము; నశ్రుతంబుగను; జేయన్యుద్ధ“మంతం బలా

యనమంత్రంబువరించి”రాపరభటుల్ హాహాక్రియారంభులై.

తఱుమఁబడి వారు మరలం

దిరుగంబడి మరలఁ బఱచి తిరిగియు మరలం

జిరమిట్లు పోర సచివుని

కరాసి తుది విటిగిపడియె క్షౌతలమందున్.

325

అదను చిక్కెనంచు నా శూరు లందఱు

కూడి వానిఁ బట్టికొనిరి డాసి

కట్ట లేనివాని గొట్టెయే కఱవంగ

ఖడ్గహీనుఁ బరులుగాడ్పఱుపరె?

326

పయి కున్నత్తుడు; సమర

క్రియకుం బార్థుండనం జరించు నతని ను

జ్ఞయినీశుని వీరావళి

కయిదోఁబెడవిటిచి యంటఁగట్టి రలుకతోన్.

౩౮౩

పురవీధిం గొనిపోవఁగాఁబడెడు నా మూర్తిం బరీక్షించి చూ

ప టితం డిప్పటిదాఁక “వీటిఁడి గతిన్” వర్తిల్లుచున్ “వీరుఁడై”

పరగెన్ నేఁ; డెవఁడీ ధురంధరుఁడు? “పైపైఁజూడఁజూంచెల్కయుం

బరికింపంగనుబందికొక్కను గతిన్” భాసిల్లె నం చెన్నుచున్.

వెఱగుపడి మేము మేమని

విఱుగంబడి కాఁడు వీఁడు వీటిఁడి మమ్మం

దఱ వీటిఁడులం జేసి, ని

గురు కప్పిన నిప్పువోలె గురుఁడో? యేమో?

౩౮౪

అద్భుతక్రియుండు యశాగంధరాయణుం

డేమొ? కాక భువిని నిట్టి తెలివి

పరుల కేలవచ్చు? బడయునే యశ్వంబు

గతిని దుంత జన్మశతములకును?

౩౮౫

అనుకొనుచునుండ నాతనిఁ

గొనిపోయి యవంతివిభునిఁ గొలువున నుంచన్

జనపాలమంత్రిముఖ్యులు

కని యాతని వెఱ్ఱివాలకం బడిగి రిటుల్.

౩౮౬

“ఈ వెంగలి వేసంబున

నీ వీటం దిరుగుచున్న యీ వెవడవురా?

జీవములతోడఁ జనుదువె?”

నావిని యవ్వెడఁగుమంత్రి నవ్వుచుఁ బలికెన్.

౩౮౭

మునుమామేలిక మోసగించినమిమున్ మోసంబునన్ ముంచి; రా
ట్టనయారత్నముతోడ మాప్రభువరుం దప్పించి కొంపోఁ బ్రతి
జను గావించి తరించినట్టిఁడను; బ్రజ్ఞాశాలి యకాగంధరా
యణుఁడన్ మిమ్ము వెడంగులన్ సలుపఁగానై తిన్ వెడంగంజుఁడీ!

కరికిని వెఱ్ఱెత్తించితిఁ;

జెఱఁదప్పించితిని రాజసింహమునకు; మా

చరగణమున నించితి మీ

పురమును; గౌశాంబినాఁగఁ బొనరించితిఁ బో!

౩౯౦

తఱిమితిఁ; దుఱిమితి మీపరిఁ

బరిపరివిధములను; దుదికిఁ బట్టువడితి; మీ

కరముల నాకరవాలము

విఱుగుటఁ; గాకున్న నాదుబీరము తెలియున్.

౩౯౧

“నక్క చన్నవెనుక బొక్కగొట్టిన యట్లు”

పఱవ తేఁడు నన్నుఁ బట్టినారు;

వర్ణనీయమగును బ్రద్యోతమంత్రుల

తెలివి తేట లిట్లు తెల్లవాఱె.”

౩౯౨

విని దీనిమంత్రు లెల్లరు

మునింగి యాశ్చర్యవార్ధి మోములు గనుగొం

చును నొండొరువులు సిగ్గునఁ

గన జాలకపోయి రెదుటఁగల యామంత్రున్.

౩౯౩

వెక్కిరింపఁబోయి వెలికిలఁ బడట్లు;

ముంచఁబోయి తార మునింగి నట్లు;

బెడిసికొట్టఁ దమదుపేనిన మంత్రంబు

కొలఁది కాలమట్ల కూలఁబడిరి.

౩౯౪

విధితే కాప్రద్యోతుఁడు
క్రుధనుం దిగ్మింగి యెదురుకొని తనయల్లుం
గ్రుధితునిఁ జేయుట తగ దని
ప్రధానులకు సెలవొసంగె వానిని వదలన్.

౩౯౫

వదలి వానిస్వామిభక్తికి మెచ్చిన
యట్లొసంగె బెక్కుపాయనములు
ప్రభువుఁగాంచి మంత్రవర్గంబు యశాగంధ
రాయణునకు నాదరం బొనర్చె.

౩౯౬

తదుపరి యా సచివోత్తము
నెదుటనె పరిణయ మొనర్చె నెంతయుఁ బ్రీతిన్
ఉదయన వాసవదత్తా
మదిరాక్షులచిత్రములకు త్కాధవుఁ డచటన్.

౩౯౭

తనజామాతకుఁ బుత్రికామణికి రత్నస్వర్ణ నానా విభూ
షణముల్ సుందరవస్తువాహన సహస్రంబుల్ దుకూలంబులం
దన దక్షా కుచితంపుఁగానుకల నాతండ్రిచ్చి యశాగంధరా
యణుతో మంత్రజనంబుతోఁబనిచె; సాహ్లాదంబు కొఱాంబికిన్.

వత్సరాజవరుఁడు; వాసవదత్తయు;
వచ్చినట్టి మంత్రవర్గమునకు
స్వాగతం బొసంగి సత్కరించిరి; తొంటి
శత్రు లిపుడు ప్రాణమిత్తు లయిరి.

౩౯౮

శ్రీసుకవి పికవసంతా!

దాసీకృత శత్రుజాల! దానకృత యశో
భాసుర ! వేంకటరామా !

ఆసక్తిని నవధరింపుమా ! యవలికతన్.

౪౦౦

అత్తటి మొదలనె సచివా

యత్తుం డగు నుదయనుడు తదాదిగ మరియు

జిత్తవినోదిని వాసవ

దత్తా సుందరికి గీత దాసుం డయ్యెన్.

౪౦౧

మదిరారసంబు కై వడి

మదిరాక్షి మదంబు గూర్ప, మానసమున కా

యుదయనుడు పరవశుండయి

త్రిదివం బొనరించి యాత్మగృహము సుఖించెన్.

౪౦౨

ఇది పవ; లియ్యది రాతిరి;

యిది యుదయం; బిద్ది సాయ; మిదియిది; యంచున్

మది నెఱుంగక సంతత మా

యుదయనుఁ డా యవతి గోష్ఠి నుబ్బచు నుండున్.

౪౦౩

తమ శై ష్యోపాధ్యాయక

సమయంబున నడిచినట్టి సంకథలను, జ

త్రములఁ దగఁ జెప్పికొనుచుం

బ్రమోదపడు చా యుగంబు వర్తిలు చుండెన్.

౪౦౪

వీనులవిందుగా వీణెమీటఁగఁ బతి,

లలన ముద్దుగను దాళములు వేయు;

హృద్యంబుగా వ్రాయఁ బ్రయుఁడు చిత్తవ్యును,

గోమలి తగిన రంగులను దిద్దుఁ;

గౌళలంబున మృదంగము భర్తవాయింప,

నా వన్నెలాడి లాస్యం బొనర్చుఁ;

బాడుఁచుంబాడు చాపాటాఁప ననుఁగుకాఁ,

డామనోహరి దాని నంది పాడు;

చదువ శృంగార కావ్యంబు సరసుఁ డెలమి,

యువతి విరచించును దదర్థ వివరణంబు;

పై నుదాహృత కార్యముల్ వ్యత్యయముగ

వారు గావించు కొం డొక్క తూరిప్రీతి.

౪౦౪

వాతెఱ విందులుఁ; గౌఁగిళ్లు;

లోతప్రోతములు; మోహ మెలికెడు ముద్దుల్;

ద్యూత క్రీడల లోపల

నా తరుణీ తరుణు లొడ్డు నట్టి ధనంబుల్.

౪౦౬

పతియాటను గట్టించుచుఁ

జతురంగ క్రీడలందు సతి “విజితుండౌ

పతికిన్ మిండంక్ష గదా

సతి” యనుచును బిట్టు నవ్వి సరసము లాడున్.

౪౦౭

ఆతండు పూలరంగం;

డాతన్వి వసంతలక్ష్మి; యా యిరువురి లో

కాతిగ దాంపత్యముసకుఁ

జేతులు సాచుదురు సుండు జేజే కవలున్.

౪౦౮

కేళాకూళల నాచరించుచు జలకీడల్, పువ్వుందోటలన్
 దోలల్దూగుచు, నాకుటీరములఁ గంతు కీడలం దేలుచున్,
 లీలంజెక్కునుజెక్కురాచుకొనుచున్, నెయ్యంబులొల్కంగ వా
 హ్యళిం బోవుచు, గేళికాదుగ్రిలఁ దగెన్నాద్వంద్వమద్వంద్వమై.
 గురుడై ప్రప్రథమంబున
 మరుడై దివసక్రమమున మరి, నమృతంపుం
 గరుడై తదుపరి, తుదికిని
 వరుడై యెలయించె తేడు వాసవదత్తన్.

౪౧౦

ఆ వత్సరాజు వోలెను
 శ్రీ వేంకట రామరెడ్డి సెలఁగుచుఁ దనదా
 దేవేరితోడ సుఖముల
 తో వర్ధిలుఁ గాక! యితఱితోధిక రీతిన్.

